

Załącznik nr 1
do Uchwały nr .....
Rady Gminy w Człuchowie
z dnia .....2013 r.

STUDIUM UWARUNKOWAŃ I KIERUNKÓW ZAGOSPODAROWANIA PRZESTRZENNEGO GMINY CZŁUCHÓW

Zmiana

zgodna z Uchwałą Nr IX/50/11 Rady Gminy w Człuchowie
z dnia 30 maja 2011 r. w sprawie przystąpienia do zmiany
studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania
przestrzennego gminy Człuchów

Tekst

WPROWADZENIE

CZĘŚĆ I – UWARUNKOWANIA

Integralną częścią niniejszego tekstu są załączniki graficzne
sporządzone w skali 1:25.000:

- 1A – Kierunki zagospodarowania przestrzennego
- 1B – Ochrona dziedzictwa kulturowego i zabytków

Człuchów, ... 2013

WYKONAWCA STUDIUM UWARUNKOWAŃ I KIERUNKÓW ZAGOSPODAROWANIA PRZESTRZENNEGO GMINY CZŁUCHÓW – 2002:

FUNDACJA ECOBALTIC – Instytut Problemów Ekorozwoju

ul. Arkońska 54, 80 – 392 Gdańsk, tel. 556 74 30, tel/fax 556 74 14

ZESPÓŁ AUTORSKI STUDIUM:

Imię i nazwisko	Zakres merytoryczny, uprawnienia
mgr inż. arch. Barbara Bańkowska	Generalny Projektant, koordynacja i synteza upr. Ministra GPiB nr 356/88 Członek Izby Urbanistów
Zespół Generalnego Projektanta	uwarunkowania i kierunki polityki przestrzennej
mgr inż. arch. Dorota Kołodziej	upr. proj. nr UA-V-7342-5/64/92 Wk, współdział w uwarunkowaniach i kierunkach polityki przes- trzennej
mgr inż. Ewa Witońska	współdział w uwarunkowaniach i kierunkach polityki przestrzennej
Mariusz Witoński	współdział w uwarunkowaniach i kierunkach polityki przestrzennej
Zespół ekspertów	opracowania branżowe
mgr Grażyna Topolska	uwarunkowania przyrodnicze upr. geol. nr III-0455
mgr inż. arch. Radosław Kraszewski	uwarunkowania kulturowe
mgr inż. Ryszard Musiał	uwarunkowania i kierunki rozwoju infrastruktury technicznej
inż. Anna Talaga	uwarunkowania i kierunki rozwoju systemu transportowego upr. Ministra GPiB nr 1412/94
mgr inż. Andrzej Piotrkowski	prognozy demograficzne

WYKONAWCA ZMIANY STUDIUM UWARUNKOWAŃ I KIERUNKÓW ZAGOSPODAROWANIA PRZESTRZENNEGO GMINY CZŁUCHÓW – 2010

INPLUS Doradztwo Inwestycyjne

ul. Wilczyńskiego 25e/220

10-696 Olsztyn

ZESPÓŁ AUTORSKI ZMIANY STUDIUM

mgr inż. Piotr Gromelski

mgr inż. Maria Bohutyn

mgr inż. Danuta Król

Główny projektant: mgr inż. arch. Marian Kopliński (nr uprawnień urbanistycznych 963/89), Północna Okręgowa Izba Urbanistów (G-083/2002).

WYKONAWCA ZMIANY STUDIUM UWARUNKOWAŃ I KIERUNKÓW ZAGOSPODAROWANIA PRZESTRZENNEGO GMINY CZŁUCHÓW – 2013

Instytut Projektowania Urbanistycznego
ul. Czyżewskiego 38, lok. 14
80-336 Gdańsk

ZESPÓŁ AUTORSKI ZMIANY STUDIUM:

Główny Projektant: dr inż. arch. Barbara Bańkowska – nr uprawnień urbanistycznych 356/88, Północna Okręgowa Izba Urbanistów G-003/2002
Projektant: mgr inż. arch. Radosław Kraszewski – Północna Okręgowa Izba Urbanistów G-292/2012
Projektant: mgr inż. arch. Jan Kołodziej
Projektant: mgr inż. Ryszard Musiał

Spis treści

WPROWADZENIE	4
CZĘŚĆ I – UWARUNKOWANIA	8
1. Uwarunkowania wynikające z dotychczasowego przeznaczenia i zagospodarowania terenu	8
1.1. Położenie i cechy przestrzeni	8
1.2. Użytkowanie terenów	9
2. Stan ładu przestrzennego i wymogów jego ochrony	11
3. Uwarunkowania wynikające z wymogów ochrony środowiska, przyrody i krajobrazu kulturowego	13
3.1. Struktura środowiska przyrodniczego	13
3.2. Obszary objęte ochroną przyrody	16
4. Uwarunkowania wynikające ze stanu dziedzictwa kulturowego i zabytków oraz dóbr kultury współczesnej	19
5. Uwarunkowania wynikające z jakości życia mieszkańców, w tym ochrony ich zdrowia	24
6. Zagrożenia bezpieczeństwa ludności i jej mienia	26
7. Uwarunkowania wynikające z potrzeb i możliwości rozwoju gminy	27
7.1. Charakterystyka demograficzna	27
7.2. Założenia do prognozy	28
7.3. Prognoza biologiczna 2000-2025	28
7.4. Prognoza pomigracyjna 2000-2025	32
7.5. Prognoza liczby gospodarstw domowych	34
7.6. Prognoza liczby osób aktywnych zawodowo	35
7.7. Możliwości rozwoju miejscowości obrębowych	36
8. Uwarunkowania wynikające ze stanu prawnego gruntów	40
9. Występowanie obiektów i terenów chronionych na podstawie przepisów odrębnych	41
10. Występowanie obszarów naturalnych zagrożeń geologicznych	42
11. Obszary szczególnego zagrożenia powodzią oraz obszary osuwania się mas ziemnych	42
12. Występowanie terenów górniczych wyznaczonych na podstawie przepisów odrębnych	42
13. Stan systemów komunikacji i infrastruktury technicznej, w tym stopnia uporządkowania gospodarki wodno-ściekowej, energetycznej oraz gospodarki odpadami	44
13.1. Stan systemów komunikacji	44
13.2. Stan systemów infrastruktury technicznej	45
14. Zadania służące realizacji ponadlokalnych celów publicznych	47
15. Uwarunkowania wynikające z wymagań dotyczących ochrony przeciwpowodziowej ..	50

WPROWADZENIE

Zmiany wynikające z Uchwały Nr IX/50/11 Rady Gminy w Człuchowie z dnia 30 maja 2011 r. w sprawie przystąpienia do zmiany studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy Człuchów obejmują:

- dostosowanie układu tekstu Studium do wymogów ustawy z dnia 27 marca 2003 r. o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym (Dz. U. z 2003 r. Nr 80, poz. 717)¹ – art. 10, ust. 2;
- uwzględnienie wpływu uwarunkowań i wizji określonych w Koncepcji przestrzennego zagospodarowania kraju 2030 (przyjętej przez Radę Ministrów 13 grudnia 2011 r.) na kierunki zagospodarowania przestrzennego gminy;
- wprowadzenie wiążących ustaleń dla gmin (warstwa szara) z Planu Zagospodarowania Przestrzennego Województwa Pomorskiego uchwalonego 26 października 2009 r. Uchwałą Sejmiku Województwa Pomorskiego Nr 1004/XXXIX/09 (część II, pkt 1);
- uwzględnienie programów operacyjnych obowiązujących w województwie pomorskim;
- dostosowanie projektu Studium do aktualnie obowiązującego prawa;
- opracowanie graficzne nowej edycji rysunku Studium, mające na celu uczynienie ustaleń Studium;
- zmiany wprowadzone do Studium dotyczące przeznaczenia i zagospodarowania terenu, uwzględniające wstępne wyniki „Prognozy oddziaływania na środowisko [...]” nad którą prace prowadzono równocześnie ze Studium.

Ponadto przedmiotem zmiany Studium jest analiza wniosków zgłoszonych zarówno przez zainteresowane podmioty jak i właścicieli gruntów zgodnie z art. 11, ust. 1 i 2 Ustawy. Selekcji wniosków na uwzględnione i proponowane do nieuwzględnienia dokonano w oparciu o następujące kryteria:

1. zgodność z analizami możliwości rozwoju sporządzonymi dla poszczególnych miejscowości w ramach uwarunkowań do Studium 2002;
2. zgodność z istniejącymi i projektowanymi zakresami infrastruktury technicznej (drogowej i wyposażenia inżynierskiego) w nawiązaniu do definicji działki budowlanej – „należy przez to rozumieć zabudowaną działkę gruntu, której wielkość, cechy geometryczne, dostęp do drogi publicznej oraz wyposażenie w urządzenia infrastruktury technicznej umożliwiają prawidłowe i racjonalne korzystanie z budynków i urządzeń położonych na tej działce”, (ustawa z dnia 21 sierpnia 1997 r. o gospodarce nieruchomościami, Dz. U. 1997 Nr 115 poz. 741 z późn. zm.);

---

¹ zwana dalej Ustawą

3. zgodność z następującymi zasadami zagospodarowania przestrzennego (szara warstwa) określonymi w Planie Zagospodarowania Przestrzennego Województwa Pomorskiego (Gdańsk 2010 r.), stanowiącymi ustalenia wiążące dla gmin (art. 9 ust. 2 ustawy z dnia 27 marca 2003 r. o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym):

a) przeciwdziałanie zjawisku „rozlewania się jednostek osadniczych” przez:

- rozwój do wewnątrz jednostek osadniczych, przy utrzymaniu wielofunkcyjności obszarów zurbanizowanych, zachowaniu odpowiedniej powierzchni przestrzeni publicznej oraz obszarów biologicznie czynnych służących wypoczynkowi, rekreacji, sportowi i kulturze;
- rozwój krawędziowy, o ile zapewni on dostęp do wszystkich funkcji bez konieczności korzystania z transportu indywidualnego;
- rozwój nowych jednostek osadniczych:
  - tworzących pełnostandardowe ośrodki o funkcjach adekwatnych do rangi ośrodka;
  - wyposażonych w zdefiniowane centra obsługi integrujące jednostkę osadniczą, spójny system przestrzeni publicznej, kompletny zestaw usług odpowiadający wielkości i charakterowi jednostki osadniczej;
- domykanie granic zainwestowania tak, aby na każdym etapie kształtowały czytelną krawędź terenów zagospodarowanych;
- rozwój pasmowy w nawiązaniu do szlaków transportowych należy godzić z ochroną funkcji dróg zgodnie z ich rolą w systemie transportowym oraz klasą techniczną; można to osiągnąć poprzez kreowanie w tych pasmach ośrodków o znacznej samodzielności funkcjonalnej, tak aby przeciwdziałać korzystaniu z dróg tranzytowych w celu zaspokajania potrzeb lokalnych; wiązać te drogi w hierarchiczny sposób z lokalnym układem transportowym obsługującym tereny zabudowy;

b) formułowanie w gminnych dokumentach planistycznych kierunków działań i zasad realizacji ustaleń dla poszczególnych obszarów rozwojowych, w celu:

- uruchamiania nowych obszarów rozwojowych przeznaczonych do zainwestowania, stosownie do zdolności zapewnienia przez gminę obsługi infrastrukturalnej oraz usług publicznych;
- wyprzedzającego sporządzenia planów miejscowych dla tych terenów;
- zapewnienia równoległej z rozwojem zabudowy i zainwestowania obsługi poprzez systemy infrastruktury transportowej i technicznej oraz dostęp do usług publicznych;

c) ochrona funkcji drogi wprowadza przy projektowaniu terenów rozwojowych wymóg zapewnienia obsługi transportowej nowych obszarów rozwojowych przy zachowaniu warunków izolowania dróg o wyższej klasie od projekto-

wanych terenów zabudowy, w tym projektowania węzłów, skrzyżowań i innych powiązań, na zasadach i w odległościach właściwych dla danej klasy drogi, odpowiadających parametrom dla obszaru niezabudowanego.

W dniu 27.07.2011 r. Wójt Gminy Człuchów zawiadomił poprzez obwieszczenie i ogłoszenie w prasie o podjęciu uchwały o przystąpieniu do sporządzania studium. Równocześnie zawiadomił pisemnie 33 instytucje i organy właściwe do uzgadniania i opiniowania projektu studium. Odpowiedzi nadesłało jedynie 11 organów – w dwóch odpowiedziach znalazły się wnioski do prognozy oddziaływania na środowisko projektu zmiany studium, a w trzech wniosków wogóle nie sformułowano. Wszystkie wnioski zgłoszone do projektu zmiany studium przez ww. organy zostały uwzględnione. 68 wniosków zostało złożonych przez jednostki organizacyjne oraz osoby prywatne. Dwa z nich zawierały razem 7 pozycji wnioskowych. Łącznie analizą objęto 73 pozycje wnioskowe:

- 58 pozycji wnioskowych uwzględniono i wprowadzono odpowiednie zmiany na rysunku Studium;
- 1 wniosek uwzględniono częściowo;
- 11 wniosków, jako niespełniających powyższych kryteriów, nieuwzględniono;
- 3 wnioski wycofane przez Zamawiającego, zostały skreślone.

Szczegółowy zakres wniosków oraz propozycje ich rozstrzygnięć zawiera „Wykaz wniosków” opracowany w formie tabeli zgodnej z Załącznikiem nr 3 Rozporządzenia Ministra Infrastruktury² z dnia 28 kwietnia 2004 r. w sprawie zakresu projektu studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy (Dz. U. z dnia 26 maja 2004 r.), stanowiący element dokumentacji prac planistycznych. Wszystkie proponowane rozstrzygnięcia Wójta w sprawie rozpatrzenia wniosków były przedmiotem wielokrotnych dyskusji z Zamawiającym.

Wynikowy dokument Studium składa się z tekstu Studium przedstawionego w czterech częściach:

Część I zawiera opis uwarunkowań zgodny z art. 10, ust. 1 pkt 1-15 Ustawy;

Część II określa kierunki zagospodarowania przestrzennego odniesione do obszaru całej gminy zgodnie z art. 10, ust. 2 pkt 1-16 oraz art. 10, ust. 2a Ustawy;

Część III opisuje kierunki polityki przestrzennej odniesione do sześciu wyróżnionych w Studium stref osadnictwa;

Część IV zawiera syntezę ustaleń Studium zgodnie z Rozporządzeniem §4.1, ust. 1, pkt 4.

Rysunki Studium (załączniki graficzne 1A i 1B) przedstawiono na kopii mapy topograficznej w skali 1:25 000 pochodzącej z państwowego zasobu geodezyjnego i kartograficznego. Dla ułatwienia odczytu analizy wniosków, wyróżniono je kolorem

² zwanym dalej Rozporządzeniem

na tle czarno-białej wersji warstwy ustaleń Studium, co było przedmiotem wielokrotnych rozmów i ustaleń w Gminie.

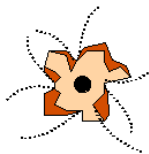
Zalecane wzorce rozwoju przestrzennego jednostek osadniczych

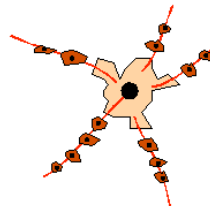
Ośrodek (miasto, wieś)

Intensyfikacja zagospodarowania
w granicach obszarów
istniejącego zainwestowania

model
krawędziowy

model
„koralików na nici”

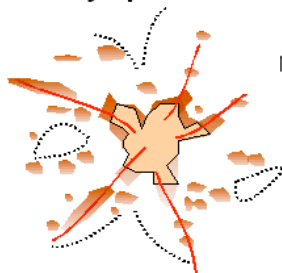

nowe jednostki
osadnicze

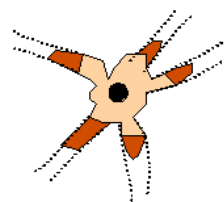
Niekorzystne i niezalecane modele rozwoju przestrzennego jednostek osadniczych

Ośrodek (miasto, wieś)

Niekontrolowany lub niezarządzany
model rozwoju model chaotyczny
(tzw. wolny rynek)

model pasmowy (korytarzowy)
wzdłuż dróg tranzytowych

Zalecane i niekorzystne wzorce rozwoju przestrzennego jednostek osadniczych (PZPWP, str. 272)

CZĘŚĆ I

UWARUNKOWANIA

1. UWARUNKOWANIA WYNIKAJĄCE Z DOTYCHCZASOWEGO PRZEZNACZENIA I ZAGOSPODAROWANIA TERENU

1.1. Położenie i cechy przestrzeni

Gmina Człuchów położona jest w województwie pomorskim, w północnej części Pojezierza Krajeńskiego, jedynie niewielki, najbardziej na północny-wschód wysunięty fragment znajduje się w zasięgu Równiny Charzykowskiej. Teren gminy wchodzi w skład wielofunkcyjnej strefy o charakterze rolniczo-leśno-turystycznym, w obszarze wymagającym szczególnej polityki proturystycznej, wskazanym do rozwoju turystyki kwalifikowanej i agroturystyki.

Gmina Człuchów jest gminą wiejską otaczającą miasto Człuchów i ściśle z nim powiązaną. Człuchów oraz położone w odległości 13 km Chojnice, rozwijały się jako ośrodki pogranicza o odmiennych uwarunkowaniach geopolitycznych i konkurencyjnych mechanizmach wzrostu. W wyniku ostatniej reformy administracyjnej oba ośrodki weszły w skład województwa pomorskiego. Po raz pierwszy w swojej nowożytnej historii, miasta te uzyskały szansę stworzenia bicentrycznego ośrodka subregionalnego, promieniującego na znaczną część województwa pomorskiego oraz na obszary stykowe sąsiednich województw.

Peryferyjna sytuacja obu miast w obszarze nowego województwa, ich potencjał społeczno-gospodarczy, wzajemna bliskość przestrzenna (13 km) oraz położenie obu miast na trasie Berlin – Kaliningrad, której znaczenie będzie nieuchronnie wzrastać, tworzą znakomite okoliczności do powstania nowych warunków ich rozwoju.

Zespół miejsko-wiejski Człuchów – Chojnice o łącznej liczbie 81 tys. mieszkańców, wyróżniony został w planie zagospodarowania przestrzennego województwa pomorskiego jako ośrodek subregionalny, położony peryferyjnie w części południowo-zachodniej województwa, promieniujący na zachodnią część województwa, zagrożoną depresją społeczną.

Podstawowe dane o gminie:

- powierzchnia gruntów ogółem – 361,47 km²,
- struktura użytkowania gruntów:
  - grunty orne, sady, łąki i pastwiska – 199,88 km²
  - lasy i grunty leśne – 135,78 km²
  - pozostałe grunty i nieużytki – 25,81 km²
- liczba obrębów geodezyjnych – 22
- liczba miejscowości – 58
- liczba mieszkańców wg danych z 01.01.2009 wynosiła 10.397 osób

nienia na tych terenach wynosi 19,8 os./ha. Oznacza to, że na jednego statystycznego mieszkańca gminy przypada około 500 m² terenu zabudowanego. Świadczy to także o niskiej intensywności wykorzystania istniejącego zagospodarowania terenów.

Użytki rolne, bez gruntów rolnych zabudowanych zajmują 19.661 ha, co stanowi 54% całego obszaru gminy. Szczegółową analizę informacji dotyczącą użytkowania terenów przedstawiono w załączonym zestawieniu tabelarycznym.

Tabl. 1. Użytkowanie terenów Zestawienia zbiorczego Głównego Urzędu Geodezji i Kartografii w Warszawie – stan na dzień 01.01.2011 r.

Tereny według użytkowania	Powierzchnia terenów [ha]	Udział w pow. grupy terenów [%]	Udział w pow. ogólnej gminy [%]
II. Grunty zabudowane i zurbanizowane			
Tereny mieszkaniowe B	61,0	5,56	0,17
Tereny przemysłowe Ba	43,0	3,92	0,12
Inne tereny zabudowane Bi	34,0	3,10	0,09
Zurbanizowane tereny niezabudowane Bp	24,0	2,19	0,07
Tereny rekreacyjno-wypoczynkowe Bz	34,0	3,10	0,09
Tereny komunikacyjne – drogi dr , kolej	901,0	82,13	2,49
Razem tereny zabudowane i zurbanizowane	1.097,0	100,00	3,04
II. Użytki rolne			
Grunty orne (R)	17.575,0	87,93	48,62
Sady S	124,0	0,62	0,34
Łąki trwałe (Ł)	1.205,0	6,03	3,33
Pastwiska trwałe (Ps)	668,0	3,34	1,85
Grunty rolne zabudowane (B-R, B-Ł, B-Ps)	317,0	1,63	0,91
Grunty pod stawami (Wsr)	3,0	0,02	0,01
Grunty pod rowami (W-Ł, W-Ps, W-R)	86,0	0,43	0,24
Razem użytki rolne	19.988,0	100,00	55,30
III. Grunty leśne oraz zadrzewione i zakrzewione			
Lasy (Ls)	13.316,0	98,07	36,84
Grunty zadrzewione i zakrzewione (Lz)	262,0	1,93	0,72
Razem grunty leśne oraz zadrzewione i zakrzewione	13.578,0	100,00	37,56
IV. Grunty pod wodami			
Grunty pod wodami powierzchniowymi płynącymi (Wp)	605,0	71,77	1,67
Grunty pod wodami powierzchniowymi stojącymi (Ws)	238,0	28,23	0,66
Razem grunty pod wodami	843,0	100,00	2,33
V. Grunty pozostałe			
Nieużytki (N)	640,0	99,84	1,77
Tereny różne (Tr)	1,0	0,16	0,00
Razem grunty pozostałe	641,0	100,00	1,77
Łączna powierzchnia geodezyjna gminy	36.147,0		100,00

2. STAN ŁADU PRZESTRZENNEGO I WYMOGÓW JEGO OCHRONY

Ład przestrzenny oznacza takie ukształtowanie przestrzeni, które tworzy harmonijną całość oraz uwzględnia w uporządkowanych relacjach wszystkie uwarunkowania i wymagania funkcjonalne, społeczno-gospodarcze, środowiskowe, kulturowe oraz kompozycyjno-estetyczne⁴.

Podstawowe elementy postrzegane jako cechy ładu przestrzennego to: porządek, dobra organizacja, ale także równowaga i zgodność wewnętrzna oraz eliminacja konfliktów. Kształtowanie ładu przestrzennego jest nieustającym procesem, w którym człowiek tworzy i przekształca swe środowisko zgodnie ze swoim systemem wartości i możliwościami w granicach wyznaczonych przez środowisko przyrodnicze⁵. Dla zdefiniowania ładu przestrzennego najbardziej istotne są trzy elementy: podmiot (społeczność lokalna), przedmiot ładu (całokształt krajobrazu gminnego, fizyczna przestrzeń przyrodnicza) i czas, w którym on istnieje.

W nowych uwarunkowaniach systemowych proces równoważenia rozwoju regulowany powinien być przez formułowanie zasad i kierunków określających politykę ładu zintegrowanego, łączącego⁶:

- ład społeczny identyfikujący strategiczne cele i środki oraz przedsięwzięcia zmierzające do poprawy jakości życia społeczeństwa;
- ład ekonomiczny, określający strategiczne cele i środki, generujące efektywny rozwój społeczno-gospodarczy w otwartym systemie gry konkurencyjnej;
- ład ekologiczny, formułujący uwarunkowania, strategiczne cele ochrony i racjonalnego kształtowania środowiska przyrodniczego, zmierzające do utrwalania rozwoju ekologicznie zrównoważonego (ekorozwoju);
- ład przestrzenny, określający strategiczne cele i kryteria kształtowania struktur przestrzennych wyrażające zasady i kierunki gospodarowania przestrzenią geograficzną.

Ład przestrzenny, postrzegany w kategoriach lokalnych, to harmonijny porządek rzeczy na danym obszarze dającym się zakwalifikować jako przestrzeń życiowa⁷. Powszechna ocena braku ładu w polskiej przestrzeni na wymiar historyczny, kulturowy, ekonomiczny oraz ustrojowo-prawny⁸.

W Planie Zagospodarowania Przestrzennego Województwa Pomorskiego (PZPW) gmina Człuchów zaliczona została do obszarów problemowych, w tym:

- rozległych obszarów strukturalnie słabych dysponujących niewykorzystanymi zasobami leśnymi i wodnymi, tworzących warunki do rozwoju gospodarki opartej na tych zasobach;

⁴ Ustawa z dnia 27 marca 2003 r. o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym, art. 2, ust. 1.

⁵ Podolak S.; O kształtowaniu ładu przestrzennego, IGPIK, Warszawa 1993.

⁶ Kołodziejcki J. Kształtowanie ładu przestrzennego polskich metropolii w procesie transformacji ustrojowej, III R.P. Biuletyn KPZK PAN zeszyt 193, Warszawa 2001.

⁷ Szolginia W.; Ład przestrzenny w zespole mieszkaniowym.

⁸ Niewiadomski Z.; Za chaos w budownictwie odpowiedzialne jest państwo [w:] Rzeczpospolita, 17.12.2007.

- położenia w zespole ośrodków bipolarnych Chojnice – Człuchów, traktowanym jako kształtujący się południowo-zachodni biegun rozwoju województwa;

Problemy lokalne wynikające z dwudzielnego charakteru zagospodarowania gminy. Część północna wskazana została w PZPW do zalesień ze względu na niską przydatność rolniczą i zagrożenie suburbanizacją. Część południowa o znaczących zasobach agroekologicznych wskazana została do ochrony gleb o najwyższej przydatności rolniczej. W otoczeniu ośrodka węzłowego jakim jest miasto Człuchów zaczynają narastać procesy aglomeracyjne, wynikające z korzyści lokalizacyjnych. Dotyczy to głównie części północnej gminy.

Istotne znaczenie dla rozwoju gminy ma położenie w regionalnym korytarzu transportowym Malbork – Tczew – Starogard Gd. – Chojnice – Człuchów, obejmującym otoczenie drogi krajowej 22 oraz linii kolejowej nr 203/204, a także projektowane w planie województwa podniesienie rangi drogi krajowej nr 22 do parametrów technicznych drogi ekspresowej (S).

Charakterystyczną cechą gminy jest bardzo silne rozproszenie osadnictwa wiejskiego, wyrażające się udziałem osiedli o liczbie ludności:

	Polska	Gmina Człuchów
poniżej 100 osób	15%	47%
101 – 500 osób	66%	45%
powyżej 500 osób	19%	8%

Znaczącym elementem zachowania historycznego ładu przestrzennego jest wyraźnie zachowany układ sześciu „promieni” osadniczych, ciągnących do miasta. O braku ładu przestrzennego świadczyć może:

- rozproszenie istniejącego i projektowanego zagospodarowania,
- duży stopień zdeterminowania rozwoju przez ograniczenia lokalne:
  - położenie gminy w strefie działu wodnego I rzędu,
  - duży udział stref źródłiskowych,
  - położenie znaczącej części gminy w chronionej zlewni Brdy,
  - określone w planie województwa powierzchnie obszarów chronionych obejmujące znaczną część gminy.

3. UWARUNKOWANIA WYNIKAJĄCE Z WYMOGÓW OCHRONY ŚRODOWISKA, PRZYRODY I KRAJOBRAZU KULTUROWEGO

3.1. Struktura środowiska przyrodniczego⁹

Według podziału fizycznogeograficznego Polski (Kondracki 1994) gmina Człuchów znajduje się w makroregionie Pojezierza Południowopomorskiego. Według szczegółowego podziału pojezierza położona jest w obrębie mezoregionu Pojezierza Krajeńskie (314.69).

Rzeźba terenu

Pojezierze Krajeńskie jest dużym mezoregionem, ograniczonym od zachodu doliną Gwdy, od wschodu Brdy, od południa Pradolina Toruńsko-Eberswaldzką, a od północy równinami Charzykowską i Tucholską. Obszar ten w całości znajdował się w zasięgu lądolodu zlodowacenia północnopolskiego. Przebieg i charakter deglacjacji wpłynął na bogactwo form związanych z zanikiem lądolodu.

W ogólnym zarysie układ rzeźby terenu w gminie Człuchów pokrywa się z wydzielonym przez J. Kondrackiego mezoregionem Pojezierza Krajeńskiego. W obrębie Pojezierza Krajeńskiego dominuje typowy krajobraz młodoglacjalny. Są to wysoczyzny morenowe i równiny sandrowe, urozmaicone dolinami rzek i rynnami jezior. Na terenie gminy Człuchów nie istnieją duże obszary o silnie przekształconej powierzchni terenu. Występują natomiast licznie lokalne, nieodwracalne przekształcenia powierzchni, powstałe w wyniku odkrywkowej eksploatacji kruszywa naturalnego prowadzonej często „na dziko”.

Budowa geologiczna

W podłożu czwartorzędu występują trzeciorzędowe osady mioceńskie miejscami zaburzone glacitektonicznie. W południowej części gminy na utworach miocenu zalegają osady pliocenu wykształcone w postaci iłów. Utwory czwartorzędu pokrywają ciągłą warstwą cały obszar gminy. Miąższość tych osadów jest różna i zmienia się w zależności od ukształtowania podłoża i współczesnej powierzchni terenu. Maksymalną miąższość (150 m) stwierdzoną wierceniami, czwartorzęd osiąga na zachód od Człuchowa. Nagromadzenie tych utworów odbywało się etapami związanymi z kolejnymi nasunięciami lądolodu

Osady glacialne zlodowacenia południowopolskiego stwierdzono w głębszych otworach wiertniczych. Osady zlodowaceń środkowopolskich rozpoczynają się osadami zastoiskowymi lub wodnolodowcowymi i przykryte są warstwą gliny zwałowej. W glinie tej występują porwaki osadów trzeciorzędowych. Utwory zlodowacenia północnopolskiego są dobrze wykształcone na całym omawianym

⁹ wg Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy Człuchów, G. Topolska, R. Rutkowska Zeszyt 2 – środowisko przyrodnicze, Gdańsk 2002.

Szersze omówienie problematyki związanej ze środowiskiem przyrodniczym gminy Człuchów zawarto w Opracowaniu ekofizjograficznym podstawowym sporządzonym dla gminy Człuchów, Człuchów marzec 2008.

obszarze. Reprezentują je trzy poziomy glin zwałowych, które wraz z towarzyszącymi im osadami wodnolodowcowymi i zastoiskowymi zaliczane są do stadiału głównego. W obrębie tego stadiału występują osady fazy poznańsko-dobrzyńskiej i fazy pomorskiej. Utwory fazy poznańsko-dobrzyńskiej występują powszechnie na powierzchni całej gminy. Są to głównie gliny zwałowe, miejscami przykryte piaskami i żwirami. Wzdłuż dolin rzecznych Chrząstawy i Kamionki oraz rynny Człuchowskiej występują osady fluwioglacjalne (sandry). Miąższość ich wzrasta w kierunku południowym. W północnej części gminy występują utwory fazy pomorskiej serii piaszczystej, będącej fragmentem sandru Brdy. U schyłku plejstocenu i na początku holocenu, teren podlegał rozmywaniu, początkowo przez wody ekstraglacjalne, a następnie przez rzeki. W wyniku tych procesów na glinie zwałowej wytworzyły się eluvia glin zwałowych. Powstałe w holocenie torfy, namuły, piaski, żwiry rzeczne i jeziorne wypełniły wszelkie obniżenia i doliny rzeczne zarówno na wysoczyźnie morenowej jak i na sandrze.

Gleby

Na przeważającej powierzchni omawianego obszaru, z utworów polodowcowych, wapnistych glin zwałowych, eluwiów glin i piasków naglinowych, wytworzyły się wylugowane gleby brunatne. Powierzchnie na piaskach wodnolodowcowych zajmują silnie zakwaszone gleby bielnicowe oraz pseudobielnicowe, powstałe z wylugowanych gleb brunatnych. W obniżeniach terenu, wokół jezior i wzdłuż cieków wodnych, wytworzyły się gleby organiczne. Generalnie, gleby słabsze powstałe na piaskach z reguły porastają lasy, na pozostałym terenie dominują dobre i średnie klasy gleb od II do IVa.

Klimat

Kraina Pojezierza Pomorskiego jest najchłodniejszym obszarem województwa pomorskiego. Obserwuje się tutaj najniższe minima absolutne temperatury powietrza, najwięcej dni przymrozkowych i mroźnych oraz znaczną liczbę dni gorących. Długość okresu bezprzymrozkowego jest stosunkowo krótka. Występuje tutaj najwyższa w województwie liczba dni z ciszą i słabym wiatrem oraz najmniejsza liczba dni z wiatrem silnym i bardzo silnym. Sumy roczne opadów są wysokie, a liczba dni z pokrywą śnieżną największa.

Wody powierzchniowe

Przez obszar gminy Człuchów przebiega wododział pomiędzy dorzeczami Wisły i Odry. Do Wisły odprowadzane są wody z północnej i wschodniej części gminy dopływami Brdy, rzeką Kamionką i pomniejszych ciekami. Do zlewni Odry poprzez Gwdę i Noteć, odprowadzają swe wody z południowo-zachodniej części gminy rzeki Szczyra i Chrząstawa.

Na terenie gminy Człuchów, w obszarze zlewni Gwdy oraz zlewni Brdy, wyodrębnionych jest kilka zlewni elementarnych wyższego rzędu:

- zlewnia Gwdy:
  - zlewnia rzeki Szczyry (Pole 119B/17a-17b). Szczyra bierze początek na bagnistych łąkach leżących na północny-wschód od Biskupnicy; większa część zlewni zbudowana jest z glin zwałowych i piasków lodowcowych;
  - zlewnia Chrząstawy (Pole 119B/17e₂ –17e₄); Chrząstawa wypływa z Jez. Człuchowskich; dorzecze Chrząstawy pokrywają przeważnie gliny zwałowe.
- Zlewnia Brdy:
  - zlewnia Jeziora Krępsko z Silnicą (Pole 236/9b/b₁ – b₂), jezioro Krępsko łączy się przesmykiem z jeziorem Szczytno; Silnica wypływa z jeziora Tuczo; w zlewni występują duże obszary podmokłe; powierzchnię terenu pokrywają gliny i piaski zwałowe; w zlewni tej zlokalizowane są trzy jeziora: Krępsko, Olszanowskie i Tuczo;
  - zlewnia Jez. Charzykowskiego bez: Czerwonej Strugi i in. (Pole 236/14a) w granice gminy wchodzi niewielki obszar zlewni; powierzchnię terenu pokrywają piaski sandrowe;
  - zlewnia Czerwonej Strugi do dopływu z jez. Karlinka (Pole 236/14b₁); w zlewni przeważają piaski sandrowe; występują jeziora: Kiełpińskie, Duży Łódzin, Gostudno i Węgorzyn.
  - zlewnia Kamionki (Pole 236/33b₁, b_{2a}, b₃ i b₄); w zlewni znajdują się dwa jeziora: Niwskie i Wierzchowo; sieć rzeczna zlewni ma połączenia z dorzeczami Łobżonki i Gwdy.

Sieć hydrograficzna na terenie gminy jest stosunkowo dobrze rozwinięta. Charakteryzuje ją młodoglacjalny charakter, a sieć rzeczna posiada cechy wczesnego stadium rozwoju. Tworzy ją system cieków, z których największymi są rzeki Chrząstawa, Szczyra, Kamionka i Czerwona Struga. Tworzą one wyraźne doliny rzeczne, miejscami zabagnione i zatorfione. Na terenie gminy występują obszary źródliskowe niektórych cieków. Cechą charakterystyczną tego obszaru (dotyczy to zwłaszcza zlewni Brdy) są liczne obszary mokradeł oraz drobnych obniżień torfowobagiennych. Jeziora tego obszaru są w większości jeziorami przepływowymi wypełniającymi rynny glacialne i niewielkie obniżenia. Największym jeziorem na terenie gminy jest Krępsko. Jeziora Sporackie, Bardze, Duży Okoń, Linowskie i Przechlewskie oraz kilka mniejszych są jeziorami bezodpływowymi, szczególnie podatne na degradację

Szata roślinna

Gmina Człuchów charakteryzuje się dużą różnorodnością biocenotyczną. Najbardziej zróżnicowana jest północna i zachodnia część gminy. Występują tu ekosystemy leśne, jeziorne, mokradeł i bagien po ekosystemy łąkowe i polne. Południowo-

wschodnia część gminy ma charakter typowo rolniczy i jest stosunkowo uboga pod względem przyrodniczym.

Użytki leśne na terenie gminy stanowią 35% jej powierzchni (12,6 tys. ha). Na obszarach równin sandrowych są to w większości duże kompleksy leśne borów sosnowych, często zniekształconych przez sztuczne nasadzenia sosny, jednowiekowe i przegęszczone. Na glebach żyzniejszych rosną buki i świerki, na torfowiskach i obrzeżach wód – brzozy, olsze i osiki. Na wydzielonych obszarach leśnych ustanowiono lasy ochronne.

Na szczególną uwagę zasługują rzadkie w skali kraju zbiorowiska wodne występujące w jeziorach lobeliowych. Są to głębokie jeziora, o zimnej wodzie ze słabo rozwiniętym pasem roślinności przybrzeżnej z charakterystyczną roślinnością reliktową reprezentowaną przez lobelię jeziorną. Na terenie gminy są cztery jeziora tego typu, z czego dwa objęte są ochroną rezerwatową.

Na obrzeżach jezior a także rzek, torfowisk i łąk dość powszechnie występują zbiorowiska szuwarowe. Przeważają szuwały trzcinowe, turzycowe oraz pałkowe i oczerety. Na terenie gminy spotyka się również stosunkowo radsze torfowiska wysokie z charakterystyczną dla nich roślinnością. Rozwinęły się na terenach wyniesionych, w pobliżu lokalnych wododziałów. Zasilane są wyłącznie przez wody opadowe.

Na polach uprawnych występują zbiorowiska segetalne, towarzyszące gatunkom uprawnym. Zespoły segetalne powinny być chronione na równi z innymi zbiorowiskami roślinności. Na konieczność ochrony zespołów segetalnych wskazuje potrzeba zachowania bioróżnorodności również w tym zakresie.

3.2. Obszary objęte ochroną przyrody

Rezerваты przyrody

W gminie znajdują się 3 rezerваты przyrody – 1 leśny i 2 wodno-florystyczne. Są to:

- „Jezioro Sporackie” nr 8, utworzony 23.10.1965 r na podstawie Zarządzenia MLiPD, jeden z najstarszych rezerwatów, zajmuje powierzchnię 11,36 ha; położony w Nadleśnictwie Człuchów, obręb Polnica; powołany w celu ochrony jeziora lobeliowego z fragmentami torfowiska przejściowego położonego w kompleksie borów sosnowych;
- „Jezioro Bardze Małe” nr 17, utworzony w 1981 r, rezerwat wodny o powierzchni 7,37 ha położony w Nadleśnictwie Człuchów, obręb Polnica; obejmuje jezioro lobeliowe, bezodpływowe, w kompleksie borów sosnowych;
- „Sosny” nr 33, rezerwat leśny utworzony w 1984 r, położony w Nadleśnictwie Człuchów, obręb Lipie; przedmiotem ochrony jest fragment lasu o charakterze zespołu naturalnego z licznymi pomnikowych rozmiarów sosnami w drzewostanie sosnowo-bukowym.

Obszary chronionego krajobrazu

W granicach gminy Człuchów występują niewielkie fragmenty obszarów chronionego krajobrazu obejmujące najcenniejsze krajobrazowo tereny o różnych ekosystemach. Łącznie z rezerwatami obszary chronione zajmują 2,4 tys. ha powierzchni terenu tj. 6,7 % powierzchni gminy. Są to:

- OChK nr 6 – „Okolice Jezior Krępsko i Szczytno”. Na terenie gminy obejmuje jezioro Krępsko wraz z fragmentami lasów w sąsiedztwie jeziora oraz część terenów zalesionych zlokalizowanych w północnej części gminy. Z uwagi na dużą atrakcyjność terenów sąsiednich zaproponowano utworzenie zespołu przyrodniczo-krajobrazowego „Rynny subglacjalne na południowy wschód od Olszanowa” obejmujący jeziora: Olszanowo, Orzechowo oraz okolice Krępska. Zaproponowano również włączenie do OChK nr 9 tereny o szczególnej wartości ekologicznej obejmujące jeziora Płaszczyckie, Linowskie wraz z okolicznymi lasami. Część tego obszaru znajduje się w granicach gminy.
- OChK nr 9 – „Zespół jezior Człuchowskich”. Na terenie gminy ochroną objęte są niewielkie tereny położone na wschód i południe od jezior Człuchowskich.

Pomniki przyrody

W gminie Człuchów znajduje się pięć pomników przyrody chronionych prawem:

- Tsuga kanadyjska – drzewo o dwóch pniach. Uznany na podstawie Ogłoszenia Wojewody Słupskiego z dnia 15.XII.1980 r., Leśnictwo Lipie, oddz. 52.
- Dąb szypułkowy – pojedyncze drzewo. Uznany na podstawie Uchwały nr XII/132/2004 Rady Gminy Człuchów z dnia 12.02.2004 r. Leśnictwo Kątki, oddz. 113a (nr ewid. w rejestrze pomników przyrody powiatu człuchowskiego – 54).
- Dąb szypułkowy – pojedyncze drzewo. Uznany na podstawie Uchwały nr XII/133/2004 Rady Gminy Człuchów z dnia 12.02.2004 r. Leśnictwo Kątki, oddz. 113a (nr ewid. w rejestrze pomników przyrody powiatu człuchowskiego – 53).
- Dąb szypułkowy – pojedyncze drzewo. Uznany na podstawie Uchwały nr XII/134/2004 Rady Gminy Człuchów z dnia 12.02.2004 r. Leśnictwo Lipie, oddz. 58d (nr ewid. w rejestrze pomników przyrody powiatu człuchowskiego – 57).
- Dąb szypułkowy – pojedyncze drzewo. Uznany na podstawie Uchwały nr XII/136/2004 Rady Gminy Człuchów z dnia 12.02.2004 r. Leśnictwo Stołczno, oddz. 20b (nr ewid. w rejestrze pomników przyrody powiatu człuchowskiego – 56).

Obszary Natura 2000

Na terenie gminy Człuchów wyznaczono granice trzech obszarów wchodzących w skład Europejskiej Sieci Ekologicznej Natura 2000, zatwierdzone Decyzją Komisji Europejskiej:

- PLH220056 – „Czerwona Woda pod Babilonem” – specjalny obszar ochrony siedlisk (Dyrektywa Siedliskowa) – kompleks siedlisk przyrodniczych typowy dla rynien jeziornych oligotroficznego krajobrazu sandrowego (jeziora lobeliowe, ramienicowe i eutroficzne), wybitne skupienie cennych ekosystemów wodnych i bagiennych w krajobrazie Borów Tucholskich, obszar ważny dla zachowania regionalnych zasobów borów bagiennych wykształconych nietypowej lokalizacji – w dolinie rzecznej;
- PLH220059 – „Duży Okoń” – specjalny obszar ochrony siedlisk (Dyrektywa Siedliskowa) – typowo wykształcone śródleśne jezioro lobeliowe, cenne przylegające siedliska leśne – brzezina bagienna na torfie;
- PLH220060 – „Las Wolność” – specjalny obszar ochrony siedlisk (Dyrektywa Siedliskowa) – kompleks lasów liściastych porastających morenowe wzniesienia o bardzo urozmaiconej rzeźbie – unikatowy przypadek siedlisk buczyn wśród borowego krajobrazu sandrowych równin Borów Tucholskich; w zagłębieniach terenu występują bory i brzeziny bagienne oraz niewielkie torfowiska tworząc razem interesujący kompleks siedlisk.

Korytarze ekologiczne

W strukturze przyrodniczej regionu ważną rolę pełnią lokalne powiązania ekologiczne – korytarze ekologiczne, stanowiące łączniki pomiędzy formami przyrodniczymi rangi regionalnej i krajowej.

Na terenie gminy Człuchów występują:

- korytarz ekologiczny znaczenia lokalnego jezior Krępsko i Szczytno – spinający lokalne płyty ekologiczne w obrębie lasów szczecinecko-koczalskich – płyta ekologicznego rangi ponadregionalnej;
- korytarz ekologiczny doliny Szczyry – stanowiący łącznik pomiędzy płatem ekologicznym lasów szczecinecko-koczalskich, a korytarzem rzeki Gwdy.

Oba ww. korytarze są elementami korytarza ekologicznego pojeziernego – północnego o randze ponadregionalnej.

4. UWARUNKOWANIA WYNIKAJĄCE ZE STANU DZIEDZICTWA KULTUROWEGO I ZABYTKÓW ORAZ DÓBR KULTURY WSPÓŁCZESNEJ

Rys historyczny

Pierwsze ślady człowieka przypadają na młodszą epokę kamienia (ok. 4200-1700 p.n.e.) i związane są z kulturami pucharów lejkowatych, amfor kulistych i ceramiki sznurowej. Dość słabo poświadczony jest w źródłach I i II okres epoki brązu (ok. 1700-1200 p.n.e.). Natomiast od III okresu epoki brązu dominuje grupa kaszubska kultury łużyckiej z cmentarzyskami kurhanowymi z pochówkami bogato wyposażonymi w wyroby brązowe. W podokresie halsztackim (650-400 p.n.e.) kultura łużycka ewoluuje w kulturę wschodniopomorską. Z tego okresu pochodzą cmentarzyska z przewodnim typem rodzinnych grobów skrzynkowych z najbardziej interesującą formą ceramiki grobowej tj. popielnicami twarzowymi. W okresie wpływów rzymskich (pocz. n.e. – IV w. n.e.) rozwija się kultura oksywska z kontynuacją w postaci kultury wielbarskiej. W obrządku pogrzebowym upowszechnia się pochówek szkieletowy oznaczony kręgami kamiennymi i brukami kamiennymi oraz kurhanami.

W I i II w. n.e. napływają importy z cesarstwa rzymskiego – wynik kontaktów handlowych (szlak bursztynowy). W starszych fazach wczesnego średniowiecza (VI-VIII/IX w.) następuje rozwój nowych form organizacji społecznej jaka postaje w wyniku rozpadu wspólnot rodowych i tworzenia się państweczek plemiennych, w ramach których dochodzi do formowania się struktury społeczeństwa feudalnego.

W młodszej fazie wczesnego średniowiecza (od poł. X. w.) do przełomu XI/XII w. widoczny jest proces włączenia terenu do organizacji terytorialnej państwa.

Osadnictwo pradziejowe i wczesnośredniowieczne na terenie gminy wykazuje znaczne zróżnicowanie przestrzenne i chronologiczne wynikające m.in. z uwarunkowań geograficznych i historycznych na przestrzeni dziejów. Wyróżniają się następujące strefy osadnicze:

- zwarta sieć osadnicza w mikroregionie rynny Jeziora Krępsko i Szczytno, zwłaszcza od epoki brązu, poprzez okres wpływów rzymskich oraz wszystkie fazy wczesnego średniowiecza (grodziska w Krępku VIII-IX w., osady VIII-IX w.) do powstania w XII/XIII kasztelani szczycieńskiej;
- zwarta sieć osadnictwa w mikroregionie rzeki Chrzastowy i Jeziora Biały Zdrój (grodzisko), znaczna ilość cmentarzysk kurhanowych (Chrzastowo, Biskupnica, Barkowo) oraz stanowisk archeologicznych datowanych od młodszej epoki kamienia do późnych faz wczesnego średniowieczna;
- zwarta sieć osadnictwa w dolinie rzeki Kamionki i nad innymi drobnymi ciekami w rejonie Sieroczyna (grodzisko), Polnicy, Płonicy (cmentarzyska kultury pomorskiej), Wierzchowa;
- zwarta sieć osadnictwa pradziejowego o pełnej sekwencji chronologiczno-kulturowej oraz wczesnośredniowiecznego datowanego od VIII-IX w., zlokalizowanego na południowych i wschodnich stokach rynn Jezior Człuchowskich i Rych-

nowskiego (grodzisko, osady) wyprzedzającego lokacje miasta Człuchowa i powstania siedziby refugialnej Zakonu Krzyżackiego w Człuchowie (zamek).

Większość miejscowości obrębowych w gminie Człuchów posiada średniowieczną genezę, potwierdzoną zachowanymi dokumentami lokacyjnymi z XIV w., okresu panowania krzyżackiego: Barkowo (1347), Biskupnica (1349), Brzeźno (1348), Bukowo (1352), Chrząstowo (1350), Czarnoszyce (1368), Dębica (1352), Głędowo (1376), Jaromierz (1382), Jęczniki Wielkie (1332), Kołdowo (XIV w.), Kiełpin (1352), Krępsk (1351), Mosiny (1352), Nieżywiec (1373), Płonica (1356), Polnica (1336), Rychnowy (1351), Sokole (1363), Stołczno (1356), Wierzchowo (1323).

Zabytki wpisane do rejestru zabytków województwa pomorskiego

W gminie Człuchów znajduje się 8 obiektów wpisanych do rejestru zabytków województwa pomorskiego; przedstawiono je poniżej w tabeli 2.

Tabl. 2. Wykaz obiektów z terenu gminy Człuchów wpisanych do rejestru zabytków województwa pomorskiego

Nr rejestru/ data wpisu	Nazwa obrębu	Miejscowość, adres	Opis obiektu
A-90 1958.05.13	Kiełpin	Kiełpin	kościół filialny pw. św. Andrzeja z otoczeniem – cmentarz przykościelny
A-91 1958.05.13	Polnica	Polnica	kościół parafialny pw. św. Trójcy z otoczeniem – cmentarz przykościelny
A-98 1959.02.21	Głędowo	Głędowo	kościół filialny pw. Nawiedzenia NMP z otoczeniem – cmentarz przykościelny
A-101 1959.02.21	Krępsk	Krępsk	kościół filialny pw. św. Jakuba Apostoła z otoczeniem – cmentarz przykościelny
A-385 1965.12.20	Brzeźno	Brzeźno 16	chata
A-1593 1996.04.23	Stołczno	Stołczno	park, wpis obejmuje działkę gruntu nr 165/9
A-1819 2007.11.29	Barkowo	Barkowo	Kościół filialny pw. św. Trójcy wraz z częścią działki w granicach obrysu budowli
A-1831 2008.06.05	Dębica	Dębica	Kościół parafialny pw. św. Krzyża wraz z otoczeniem – cmentarz przykościelny

Zabytki ujęte w gminnej ewidencji zabytków

W ewidencji zabytków ujęto 112 zabytków, w tym:

- 57 zabytkowych budynków i założeń folwarcznych
- 5 zabytkowych założeń parkowych,
- 50 zabytkowych cmentarzy.

Archeologiczne środowisko kulturowe – zasoby, waloryzacja, zagrożenia

Na obszarze gminy Człuchów znajdują się 504 stanowiska archeologiczne objęte ochroną konserwatorską oraz wymagające objęcia ochroną. Wyznaczono 467 stref archeologicznej ochrony konserwatorskiej w dwóch podstawowych kategoriach:

- obiekty objęte prawną ochroną konserwatorską, wpisane do rejestru zabytków archeologicznych województwa pomorskiego – **strefa W** pełnej ochrony archeologiczno-konserwatorskiej (10 stanowisk archeologicznych);
- obiekty ujęte w wojewódzkiej ewidencji zabytków archeologicznych województwa pomorskiego:
  - **strefa W.I.** pełnej ochrony archeologiczno-konserwatorskiej (14 stref zawierających 16 stanowisk archeologicznych);
  - **strefa W.II.** częściowej ochrony archeologiczno-konserwatorskiej (73 strefy zawierające 93 stanowiska archeologiczne);
  - **strefa W.III.** ograniczonej ochrony archeologiczno-konserwatorskiej (370 stref zawierających 385 stanowisk archeologicznych);

Strefa W pełnej ochrony archeologiczno-konserwatorskiej obejmuje stanowiska archeologiczne o własnej formie krajobrazowej wpisane do rejestru zabytków województwa pomorskiego. Celem ochrony jest zachowanie istniejącego zasobu kulturowego i topograficznego wraz ze strefą ochrony krajobrazowej. Obiekty te istniały i będą istnieć w krajobrazie kulturowym gminy. Bez możliwości zainwestowania.

Strefa W.I. pełnej ochrony archeologiczno-konserwatorskiej obejmuje stanowiska archeologiczne o własnej formie krajobrazowej o znaczących regionalnych i ponadregionalnych wartościach kulturowych ujęte w wojewódzkiej ewidencji zabytków. Celem ochrony jest zachowanie istniejącego zasobu kulturowego topograficznego wraz ze strefą ochrony krajobrazowej. Do zachowania.

Strefa W.II. częściowej ochrony archeologiczno-konserwatorskiej obejmuje stanowiska archeologiczne ujęte w wojewódzkiej ewidencji zabytków, posiadające istotne wartości dla dziedzictwa kulturowego gminy i budujące jej lokalną tożsamość. Dopuszcza się zainwestowanie terenu po przeprowadzeniu archeologicznych badań ratowniczych przeprowadzonych w zasięgu występowania stanowisk. Celem ochrony jest wszechstronne udokumentowanie reliktyw prądziejowej i średniowiecznej przestrzeni osadniczej narażonych na zniszczenie w trakcie prowadzenia inwestycyjnych prac ziemnych.

Strefa W.III. ograniczonej ochrony archeologiczno-konserwatorskiej obejmuje stanowiska o mniejszej lub nierozpoznanej wartości kulturowej. Dopuszcza się zainwestowanie terenu poprzez przeprowadzenie archeologicznych badań interwencyjnych w formie nadzoru archeologicznego realizowanego w trakcie procesu inwestycyjnego. Po rozpoznaniu wartości kulturowych stanowiska na podstawie archeologicznych badań interwencyjnych, w szczególnych przypadkach, może być niezbędne przeprowadzenie archeologicznych badań ratowniczych. Celem ochrony jest wszechstronne

udokumentowanie reliktyw pradziejowej i średniowiecznej przestrzeni osadniczej narażonej na zniszczenie w trakcie prowadzenia inwestycyjnych prac ziemnych.

Stanowiska archeologiczne wpisane do rejestru zabytków archeologicznych województwa pomorskiego:

- Barkowo – grodzisko wczesnośredniowieczne IX-X w. – AZP 27-30/1 – nr rej. zabytków A-a-10/33/K (decyzja WKZ w Koszalinie z dn. 11.03.1996 r.);
- Biskupnica – grobowiec megalityczny – AZP 26-30/2 – nr rej. zabytków A-a-123/S (decyzja WKZ w Słupsku z dn. 21.02.1996 r.);
- Biskupnica – cmentarzysko kurhanowe – AZP 26-30/7 – nr rej. zabytków A-a-124/S (decyzja WKZ w Słupsku z dn. 21.02.1996 r.);
- Chrząstowo – cmentarzysko kurhanowe (11 kurhanów) – AZP 26-30/11 – nr rej. zabytków A-a-121/S (decyzja WKZ w Słupsku z dn. 21.02.1996 r.);
- Chrząstowo – cmentarzysko kurhanowe (3 kurhany) – AZP 26-30/12 – nr rej. zabytków A-a-120/S (decyzja WKZ w Słupsku z dn. 20.02.1996 r.);
- Chrząstowo – cmentarzysko kurhanowe (3 kurhany z kręgami) – AZP 26-30/13 – nr rej. zabytków A-a-122/S (decyzja WKZ w Słupsku z dn. 21.02.1996 r.);
- Chrząstowo – cmentarzysko kurhanowe (ok. 100 kurhanów) – AZP 27-30/87 – nr rej. zabytków A-a-114/S (decyzja WKZ w Słupsku z dn. 02.06.1987 r.);
- Krępsk – grodzisko wczesnośredniowieczne VIII-IX w. – AZP 25-30/91 – nr rej. zabytków A-a-13/36/K (decyzja WKZ w Koszalinie z dn. 11.03.1966 r.);
- Krępsk – osada wczesnośredniowieczna VIII-IX w. – AZP 25-30/92 – nr rej. zabytków A-a-13 (decyzja WKZ w Koszalinie z dn. 11.03.1966 r.);
- Płonica – cmentarzysko kultury pomorskiej – AZP 27-32/57 – nr rej. zabytków A-a-68/256/K (decyzja WKZ w Koszalinie z dn. 18.05.1972 r.);
- Sieroczyn – grodzisko wczesnośredniowieczne VIII-IX w. – AZP 26-31/2 – nr rej. zabytków A-a-116/S (decyzja WKZ w Słupsku z dn. 10.12.1994 r.);

Postępująca destrukcja stanowisk archeologicznych stwarza zagrożenie stopniowej, fizycznej likwidacji tego najstarszego dziedzictwa kulturowego. W studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy należy stworzyć możliwość utworzenia ścieżki prawnej ochrony archeologicznego dziedzictwa kulturowego.

Podstawowe zagrożenia dla obiektów archeologicznych stanowią:

- prace ziemne, w trakcie których może dojść do naruszenia oraz zniszczenia warstw i obiektów archeologicznych zalegających pod powierzchnią ziemi. Są to takie prace jak np.: zabudowa, melioracje, wodociągi, gazociągi, zalesienia, inwestycje drogowe, farmy wiatrowe, linie energetyczne, zmiana funkcji terenu, podziały działek itp. Dla stanowisk położonych w lasach zagrożeniem jest karczunek drzew i orka leśna;

- zagrożeniem może być też ingerencja w krajobraz poprzez zabudowę terenów otaczających obiekt archeologiczny, np. w przypadku cmentarzysk kurhanowych, cmentarzysk megalitycznych, grodzisk itd.

Czynniki sprzyjające rozwojowi gminy związane z zasobami i stanem środowiska kulturowego:

- (1) Duże nagromadzenie na terenie gminy elementów środowiska kulturowego, stanowiące o tożsamości kulturowej gminy.
- (2) Koncentracja cennych stanowisk archeologicznych wpisanych do rejestru zabytków, stref bezwzględnej ochrony archeologicznej oraz stref konserwatorsko-krajobrazowych w zachodniej części gminy, w połączeniu z dużymi walorami środowiska przyrodniczego, stwarza warunki rozwoju wyspecjalizowanej turystyki poznawczej oraz sieciowej.
- (3) Znaczna ilość miejscowości ze średniowiecznym rodowodem i zachowanym do chwili obecnej historycznym układem przestrzennym i atrakcyjną ekspozycją panoram w krajobrazie.

Czynniki ograniczające rozwój:

- (1) Ograniczenia w zagospodarowaniu wynikające z wyznaczonych stref ochrony konserwatorskiej oraz archeologicznej.
- (2) Chaotyczna rozbudowa miejscowości zagrażająca czytelności historycznych układów przestrzennych oraz degradująca ich wartości krajobrazowe.

5. UWARUNKOWANIA WYNIKAJĄCE Z JAKOŚCI ŻYCIA MIESZKAŃCÓW, W TYM OCHRONY ICH ZDROWIA

„Jakość życia i jego rozwój¹⁰ jest celem nadrzędnym dla tworzenia określonych koncepcji rozwoju w poszczególnych strefach życia (społecznej i gospodarczej). Oznacza to, że określanie koncepcji jakości życia powinno być punktem wyjścia do wszystkich działań strategicznych. Pomiar obiektywnej i subiektywnej jakości życia wynika ze złożoności relacji między tymi kategoriami. Nie istnieje bowiem jednoznaczny związek między obiektywnymi parametrami jakości życia a poziomem zadowolenia z niego. W żadnym przypadku nie można założyć, że obiektywnej poprawie parametrów nieodmiennie towarzyszy zwiększone odczucie szczęścia (powodzenia, zadowolenia, satysfakcji). Osłabienie lub zmiana znaku korelacji (z dodatniej na ujemną) między jakością obiektywną i jakością subiektywną ma miejsce zwłaszcza wtedy, gdy ograniczona jest kompleksowość jakości życia. Oznacza to zawsze mniejszy lub większy stopień jej **niezrównoważenia**”.

Pełne diagnozowanie procesu zmian jakości życia, ocenianych w kategoriach pozytywnych jest domeną opracowań naukowych o charakterze strategicznym. W Studium, w którym dominują kategorie przestrzenne, pełna analiza jakości życia nie jest możliwa.

W tej sytuacji uznano za celowe przebadanie wybranych wskaźników charakteryzujących sytuację gminy Człuchów na tle całego zbioru gmin wiejskich i miejsko-wiejskich województwa pomorskiego. Podstawą oceny była analiza własna wykonana na podstawie opracowania wydanego przez Urząd Marszałkowski Województwa Pomorskiego dot. profili społeczno-gospodarczych poszczególnych gmin¹¹.

Do oceny sytuacji społeczno-ekonomicznej gminy Człuchów, wykorzystane zostały wskaźniki syntetyczne, reprezentatywne, ujawniające obecną sytuację gminy w kontekście zachodzących w niej zmian.

Gęstość zaludnienia

Gęstość zaludnienia rozumiana jako liczba osób przeliczona na 1 km² powierzchni ogólnej gminy wynosi w gminie Człuchów 28,6 osób/km². W okresie 1999-2008 nastąpił wzrost gęstości zaludnienia o 5,5%.

Przeciętna gęstość zaludnienia na terenach gmin wiejskich i miejsko-wiejskich województwa pomorskiego wynosiła w 2008 r. 45 osób/km². W przedziale 50÷100 osób/km² występowały 22 gminy wiejskie, natomiast w przedziale 100÷150 osób/km² zaobserwowano tylko 6 gmin wiejskich. Są to gminy wchodzące w skład obszaru funkcjonalnego Aglomeracji Trójmiejskiej. Gmina Człuchów należy do 18 jednostek podziału terytorialnego odznaczających się najniższą gęstością zaludnienia.

¹⁰ Tadeusz Borys (red.): Wskaźniki zrównoważonego rozwoju, Wydawnictwo Ekonomia i Środowisko, Warszawa-Białystok, 2005 r.

¹¹ M. Lindenberg: Potencjał społeczno-ekonomiczny jednostek samorządowych województwa pomorskiego Wyd. Urząd Marszałkowski Województwa Pomorskiego, Gdańsk, 2008 r.

Saldo migracji

Saldo migracji oznacza różnicę między napływem (zameldowania na pobyt stały), a odpływem (wymeldowania z pobytu stałego) przeliczonym na każdy 1000 mieszkańców. Jako istotne uznano zmiany salda w stosunku do 1999 r. wyrażone w %. Wśród przebadanego zbioru gmin wiejskich i miejsko-wiejskich, 53% jednostek wykazuje zmianę salda migracji w okresie 1999/2008 w przedziale (+2,0%÷2,0%); 20% gmin charakteryzuje odpływ ludności (-3,0% ÷ -20%). Natomiast gmina Człuchów ze zmianą salda 5,7% w okresie niemal 10 lat plasuje się nieco powyżej średniej analizowanego zbioru.

Rynek pracy

Struktura zatrudnienia nie obejmuje podmiotów gospodarczych o liczbie pracujących do 9 osób oraz rolnictwa indywidualnego, duchowieństwa i stowarzyszeń. W stosunku do zatrudnionych w gminie 1610 osób (poza grupami wymienionymi wyżej) dominuje zatrudnienie w przemyśle i budownictwie (64,4%). Rejestrowane zatrudnienie w rolnictwie wynosi zaledwie 9,1%. Zatrudnienie w usługach rynkowych i nierynkowych wynosi 26,5%.

Stopa bezrobocia

Stopa bezrobocia określana jako stosunek bezrobotnych zarejestrowanych do liczby cywilnej ludności aktywnej zawodowo. Na tle przebadanych 98 gmin wiejskich i miejsko-wiejskich gmina Człuchów uplasowała się niemal dokładnie w połowie badanego zbioru i wynosiła w 2007r. 11,2% (przy średniej wojewódzkiej wynoszącej 10,9%). Ponadto wyraźna jest tendencja spadkowa tego wskaźnika o 0,5 punktu.

Gospodarka i przedsiębiorczość

Liczba podmiotów zarejestrowanych w krajowym rejestrze REGON świadczy o poziomie dochodów. Według liczby firm przypadających na 1000 mieszkańców w gminie Człuchów wskaźnik ten jest relatywnie niski (53/1000 os.), poniżej średniej badanego zbioru w całym województwie (65/1000 os.).

Mieszkania

Z jakością życia związana jest sytuacja mieszkaniowa. Średnia ilość oddawanych mieszkań w całym zbiorze gmin występuje na poziomie 2,0 mieszkań/1000 osób. Zaobserwowany w gminie Człuchów wskaźnik wynosi 3,9 mieszkań/1000 osób, co oznacza sytuację gminy wyższą od średniej wojewódzkiej.

Edukacja

Istotnym zagadnieniem z punktu widzenia jakości życia jest edukacja. Nowe pokolenia, które będą decydować o przyszłości, powinny podnosić swój poziom wiedzy. Mała liczba uczniów przypadająca na klasę, świadczy nie tylko o komforcie nauki, ale również o lepszym kontakcie nauczyciela z uczniem.

W roku szkolnym 2006/2007 w województwie pomorskim na 1 klasę przypadało około 20 uczniów. W gminie Człuchów ten sam wskaźnik wynosił 20,4 i był bliski średniemu wskaźnikowi w gminach wiejskich i miejsko-wiejskich.

Wzrost ilości komputerów podłączonych do Internetu w latach 2003÷2006, świadczy także o poprawie jakości nauczania. Wskaźnik ten w województwie pomorskim wynosił 57,7%, w gminie Człuchów 91,3%, co plasuje tę gminę w gronie 51 najbardziej aktywnych jednostek w tym zakresie.

Finanse

Miarą aktywności różnicującą sytuację poszczególnych gmin, są nakłady inwestycyjne przeliczone na 1000 mieszkańców. Średnie nakłady inwestycyjne w gminach wiejskich i miejsko-wiejskich kształtowały się na poziomie 400 zł. Analogiczny wskaźnik w gminie Człuchów wynosił 583 zł/1000 osób.

Jakość życia

Krótką analizę sytuacji społeczno-gospodarczej gminy Człuchów wskazuje na jej stosunkowo dobrą kondycję na tle całego zbioru gmin wiejskich i miejsko-wiejskich w województwie pomorskim. Objawia się to:

- średnim saldem migracji, świadczącym o atrakcyjności życia w bezpośrednim kontakcie z otwartym krajobrazem;
- wysokim udziale zatrudnienia w przemyśle, co świadczy o poziomie operatywności mieszkańców;
- średnim bezrobociem, z silną tendencją spadkową w latach 2003÷2007;
- relatywnie wysokim wzrostem zainteresowania rozwojem budownictwa mieszkaniowego jednorodzinne;
- stosunkowo korzystnymi wskaźnikami świadczącymi o jakości warunków edukacji na poziomie podstawowym;
- bardzo wysoką aktywnością inwestycyjną, wskazującą na poprawę warunków życia w gminie.

Mimo peryferyjnego położenia gminy pod względem dostępności komunikacyjnej do aglomeracji trójmiejskiej, zarys wskaźników dla gminy Człuchów wskazuje na relatywnie wyższą od przeciętnej jakość życia jej mieszkańców.

6. ZAGROŻENIA BEZPIECZEŃSTWA LUDNOŚCI I JEJ MIENIA

W granicach gminy nie zidentyfikowano istotnych źródeł zagrożenia bezpieczeństwa ludności i jej mienia.

Nieznaczne obszary szczególnego zagrożenia powodzią występują jedynie na małych odcinkach wzdłuż rzeki Kamionki w południowo-wschodniej części gminy.

7. UWARUNKOWANIA WYNIKAJĄCE Z POTRZEB I MOŻLIWOŚCI ROZWOJU GMINY

Możliwości rozwoju gminy określone zostały odrębnie dla 22 miejscowości obrębowych. Natomiast potrzeby mieszkańców wynikają z prognozy demograficznej pomigracyjnej, odniesionej do poszczególnych społeczno-ekonomicznych grup wieku.

W Studium nie określa się czasu realizacji polityki przestrzennej, jednak wynikające z prognoz demograficznych rodzaje zjawisk ludnościowych, dokonujących się w określonym rytmie oraz ich wielkości, dają wyobrażenie o zapotrzebowaniu społecznym i czekających gminę obowiązkach. Na potrzeby Studium sporządzono dwie prognozy demograficzne: biologiczną i pomigracyjną na lata 2001-2025.

7.1. Charakterystyka demograficzna

Gmina Człuchów należy do największych gmin wiejskich województwa pomorskiego, zarówno pod względem obszarowym jak i według liczby ludności. Liczba mieszkańców gminy wg danych WUS w 2001 r. wynosiła 10100 osób. Przyrost naturalny na terenach wiejskich w województwie pomorskim wynosił 6,2‰, w gminie Człuchów był nieco niższy i wynosił 4,5‰. Saldo migracji ludności w województwie wynosi 0,2/1000 mieszkańców. Ponad połowa gmin wiejskich wykazuje jednak saldo ujemne. W gminie Człuchów saldo migracji w 2001 r. wynosiło -0,9. Struktura ekonomiczna grup wiekowych była zbliżona do sytuacji większości gmin wiejskich województwa pomorskiego, położonych poza bezpośrednim zasięgiem oddziaływania aglomeracji trójmiejskiej. Szczegółową strukturę wieku w 2000 r. przedstawiono w załączonej tabeli.

Tabl. 3. Ludność gminy Człuchów w 2000 r. według społeczno-ekonomicznych grup wieku

Grupa społeczno-ekonomiczna	Wiek	Liczba ludności	%
1. Żłobkowa	0-2	352	3,6
2. Przedszkolna, w tym grupy wieku:	3-6	640	6,5
	3-5	314	3,2
	6	163	1,7
3. Szkoły podstawowej	7-12	1040	10,5
4. Gimnazjum, w tym grupy wieku:	13-15	524	5,3
	13-14	352	3,6
	15	172	1,7
5. Liceum profilowane, szkoły zawodowe w tym grupy wieku:	16-18	577	5,8
	16-17	390	4,0
	18	187	1,9
6. Studia	19-24	999	10,1
7. Łącznie wiek przedprodukcyjny	0-17	2946	29,8
8. Łącznie wiek produkcyjny	18-59K/64M	5846	59,2
9. Łącznie wiek poprodukcyjny	60K/65M i więcej	1078	10,9

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych US.

7.2. Założenia do prognozy

Prognozę biologiczną ludności sporządzono w oparciu o określone poniżej założenia. Strukturę ludności wg płci i wieku dla gminy Człuchów przyjęto na dzień 31.12.2000 r.

Tablice trwania życia wyznaczające długość życia:

	kobiety	mężczyźni
do roku 2010	76,0	68,5
2011 – 2020	76,9	70,0
2021 – 2025	77,8	72,0

Tablice długości życia na okres do roku 2010 były dobierane do rejestrowanej w gminie liczby zgonów. Przyjęto optymistyczną wersję i założono stopniową poprawę jakości życia tzn. przyjęto tablice wyznaczające wyższą średnią długości trwania życia. Wartości współczynników płodności kobiet przyjęte do prognozy urodzeń otrzymano również z "dopasowania" do wykazywanej liczby urodzeń w gminie. Przyjęte do prognozy współczynniki wyznaczają dzietność 1,787 dziecka urodzonego przez kobietę w całym okresie rozrodczym tzn. w wieku od 15 do 49 lat dla kobiet w gminie. Założono, że ten poziom dzietności utrzyma się do 2025 r. Jest to dzietność zdecydowanie nie zapewniająca reprodukcji prostej. Do określenia współczynników opierano się na następujących danych:

rok	urodzenia	zgony	przyrost naturalny	saldo migracji
1996	157	97	60	-76
1997	171	98	73	-3
1998	156	95	61	136
1999	105	77	28	5
2000	128	83	45	-9
2001	115	76	39	16

Prognozę pomigracyjną ludności sporządzono przy tych samych założeniach dotyczących ruchu naturalnego jak dla prognozy biologicznej.

Przyjęto zerowy strumień migracji do 2004 roku, natomiast z chwilą otwarcia granic, po wejściu do Unii, przyjęto średni odpływ roczny z gminy w wielkości 22 osób: 12 kobiet i 10 mężczyzn.

7.3. Prognoza biologiczna 2000-2025

Prognoza demograficzna dokonywana przy określonych założeniach mówi nam o przyszłym stanie i strukturze ludności. W prognozie biologicznej w odróżnieniu od prognozy pomigracyjnej nie zakłada się migracji na danym terenie. Prognoza biologiczna jest konstrukcją sztuczną ze względu na to, że zawsze istnieje ruch

wędrórkowy ludności. Przyjęcie prognozy biologicznej może być równoznaczne z przyjęciem nie tylko założenia o zerowym saldzie migracji ale również, że struktura wieku osób wymeldowujących i zameldowujących się w gminie zasadniczo się nie różni.

Prognoza biologiczna dla gminy Człuchów – zgodnie z powyższym – zakłada, że przyrost ludności jest w zasadzie efektem przyrostu naturalnego. Przy takim założeniu, ma ona znamiona teoretyczne, niemniej będąc projekcją skali i struktur naturalnego rozwoju demograficznego gminy sygnalizuje konsekwencje ekonomiczne i społeczne tego rozwoju. Wobec doświadczeń minionego okresu – w momencie formułowania nowych założeń polityki przestrzennej gminy – ma ona odgrywać rolę ostrzegawczą. Prognoza zawarta jest w poniższej tabelicy.

Tabl. 4. Prognoza biologiczna dla gminy Człuchów na lata 2000-2025 według społeczno-ekonomicznych grup wieku

WIEK	Rok	2000	2005	2010	2015	2020	2025
	Ogółem	9870	10072	10333	10594	10787	10948
żłobkowy	0-2	352	401	431	435	416	384
przedszkolny	3-5	477	371	413	434	426	401
	6	314	237	268	288	287	274
szkoły podstawowej	7-12	163	107	133	143	144	139
gimnazjum	13-14	1040	974	761	815	862	855
	15	352	365	321	240	277	288
liceum profilowane, szkoły zawodowe	16-17	172	162	163	129	135	145
	18	390	362	334	261	262	283
studia	19-24	999	1102	1056	1008	822	773
wiek produkcyjny, w tym:	18-59K/ 64M	5846	6223	6610	6779	6646	6601
mobilny	18-24	1186	1270	1223	1178	949	912
	25-44	2907	2922	3141	3318	3419	3308
niemobilny	45-59K/ 64M	1753	2031	2246	2283	2278	2381
wiek poprodukcyjny	60K/65M i więcej	1078	1109	1166	1357	1618	1852

Wg prognozy biologicznej wykonanej przy przyjętych założeniach, ludność gminy Człuchów do roku 2005 wzrośnie o 200 osób tj. o 2%. W latach 2005-2025 liczba ludności będzie powoli, ale systematycznie wzrastała, by w roku 2025 osiągnąć liczbę 10950, co daje przyrost 11% w stosunku do roku 2000. Wskaźnik feminizacji zwiększyłby się ze 94 kobiet na 100 mężczyzn w 2000 r. do 97 w roku 2025 i jest to efekt między innymi starzenia się społeczeństwa. Tendencje regresywne w procesie rozwoju demograficznego najbardziej uwidocznione są w ekonomicznych grupach wieku. W wyniku starzenia się ludności występować będą dość istotne zmiany

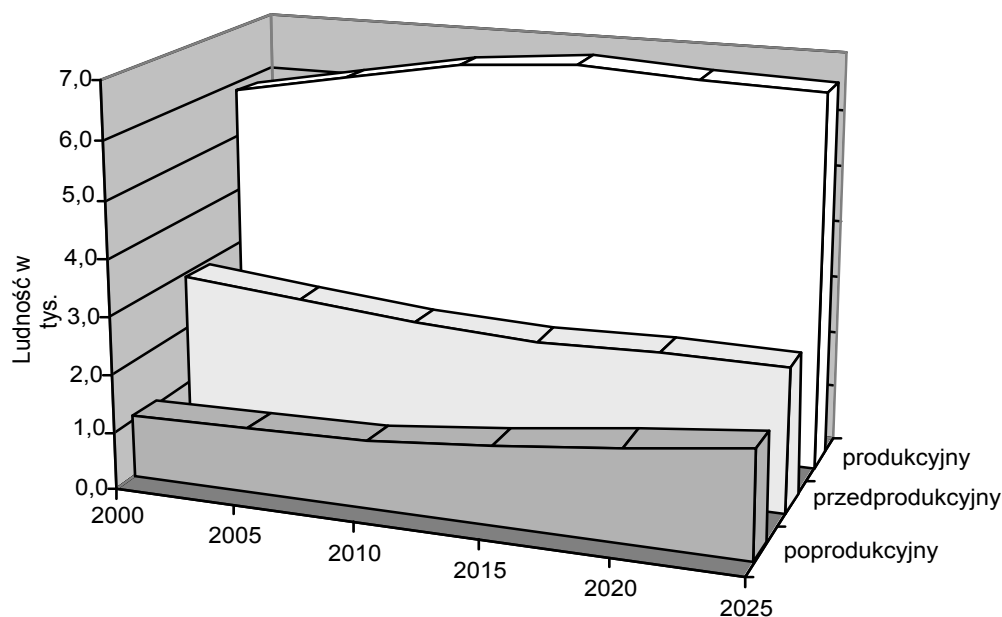

w strukturach wiekowych. Można to zaobserwować na przedstawionym poniżej wykresie. Jest to niestety już obecnie zjawisko charakterystyczne dla całego naszego społeczeństwa.

Tabl. 5. Struktura wieku ludności wg prognozy biologicznej

Rok	2000	2005	2010	2015	2020	2025
Ogółem	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
0-2	3,6	4,0	4,2	4,1	3,9	3,5
3-5	4,8	3,7	4,0	4,1	4,0	3,7
6	1,7	1,1	1,3	1,4	1,3	1,3
7-12	10,5	9,7	7,4	7,7	8,0	7,8
13-14	3,6	3,6	3,1	2,3	2,6	2,6
15	1,7	1,6	1,6	1,2	1,3	1,3
16-17	4,0	3,6	3,2	2,5	2,4	2,6
18	1,9	1,7	1,6	1,6	1,2	1,3
18-24	12,0	12,6	11,8	11,1	8,8	8,3
19-24	10,1	10,9	10,2	9,5	7,6	7,1
25-44	29,5	29,0	30,4	31,3	31,7	30,2
45-59/64	17,8	20,2	21,7	21,5	21,1	21,7
60/65 i więcej	10,9	11,0	11,3	12,8	15,0	16,9

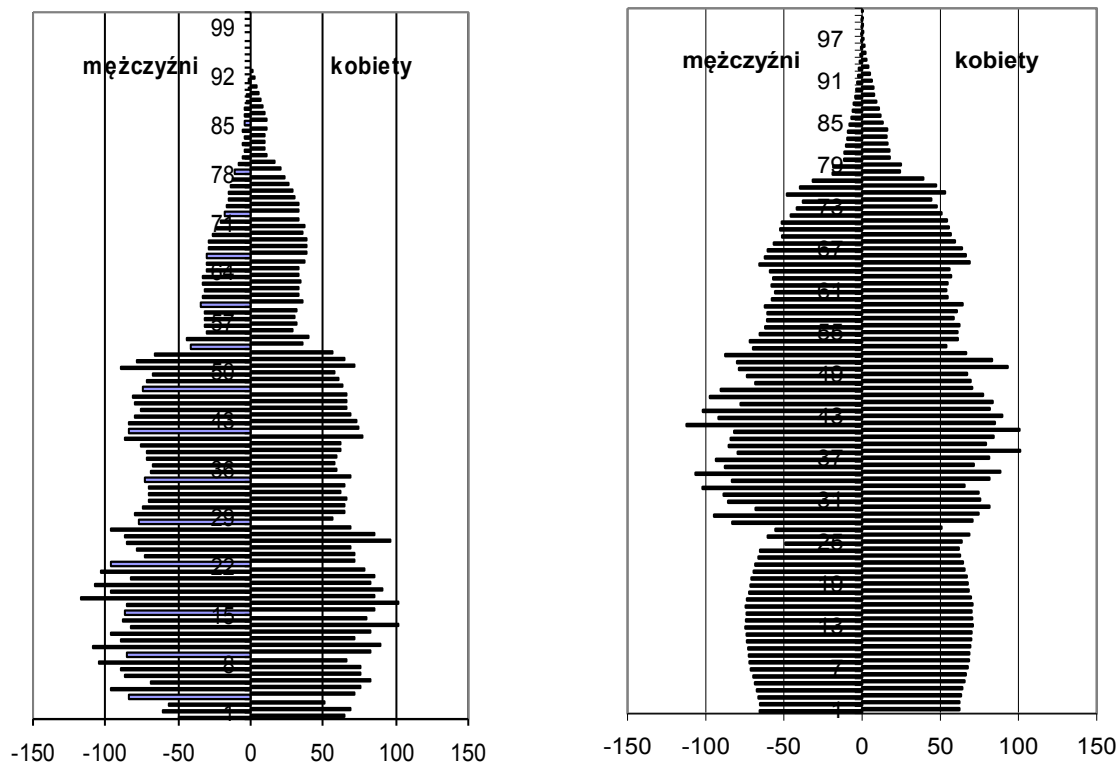
Zmiany liczby ludności w ekonomicznych grupach wieku w latach 2000-2025

Ludność według płci i wieku w gminie Człuchów wg prognozy biologicznej w roku:
2000 2025

Tabl. 6. Odsetek ekonomicznych grup wieku w ogólnej liczbie ludności gminy Człuchów w latach 2000-2025 według prognozy biologicznej

Wiek		2000	2005	2010	2015	2020	2025
Przedprodukcyjny 0-17		2946	2740	2556	2458	2523	2495
	%	29,8	27,2	24,7	23,2	23,4	22,8
Produkcyjny 18-59K/64M		5846	6223	6610	6779	6646	6601
	%	59,2	61,8	64,0	64,0	61,6	60,3
Poprodukcyjny 60K/65M i więcej		1078	1109	1166	1357	1618	1852
	%	10,9	11,0	11,3	12,8	15,0	16,9
Ludność ogółem		9870	10072	10333	10594	10787	10948
Rok 2000 = 100%	%	100,0	102,0	104,7	107,3	109,3	110,9

7.4. Prognoza pomigracyjna 2000-2025

Tabl. 7. Prognoza pomigracyjna dla gminy Człuchów na lata 2001-2025 według społeczno-ekonomicznych grup wieku

WIEK	Rok	2000	2005	2010	2015	2020	2025
	Ogółem	9870	10047	10176	10285	10367	10337
żłobkowy	0-2	352	400	420	411	383	343
przedszkolny	3-5	477	368	405	411	393	358
	6	314	237	264	276	267	247
szkoły podstawowej	7-12	163	107	131	138	134	126
gimnazjum	13-14	1040	974	756	798	821	791
	15	352	365	321	238	272	272
liceum profilowane, szkoły zawodowe	16-17	172	160	161	127	131	136
	18	390	360	328	255	251	267
studia	19-24	999	1094	992	930	744	684
wiek produkcyjny, w tym:	18-59K/64M	5846	6206	6497	6566	6352	6189
mobilny	18-24	1186	1260	1153	1095	863	813
	25-44	2907	2916	3100	3191	3196	3010
niemobilny	45-59K/64M	1753	2030	2244	2281	2293	2366
wiek poprodukcyjny	60K/65M i więcej	1078	1108	1157	1340	1630	1855

Z porównania wyników prognozy biologicznej i pomigracyjnej wykonanych przy identycznych założeniach wynika, że ze względu na założony niewielki strumień migracji znaczące różnice liczby ludności gminy Człuchów zaczynają się zaznaczać po roku 2015. W roku 2025 liczba ludności wg prognozy pomigracyjnej będzie o przeszło 600 osób niższa niż wskazywała to prognoza biologiczna. Jednak również według tej prognozy liczba ludności będzie powoli i systematycznie wzrastała, ale tylko do roku 2020, by dojść do liczby 10370, po czym zacznie nieznacznie maleć. W związku z zakładaną migracją ludzi młodych nastąpi pogłębienie się procesu starzenia społeczeństwa i nastąpią zmiany w strukturach wiekowych. W prognozowanym okresie liczba ludności gminy Człuchów będzie o 6% niższa od liczby w prognozie biologicznej.

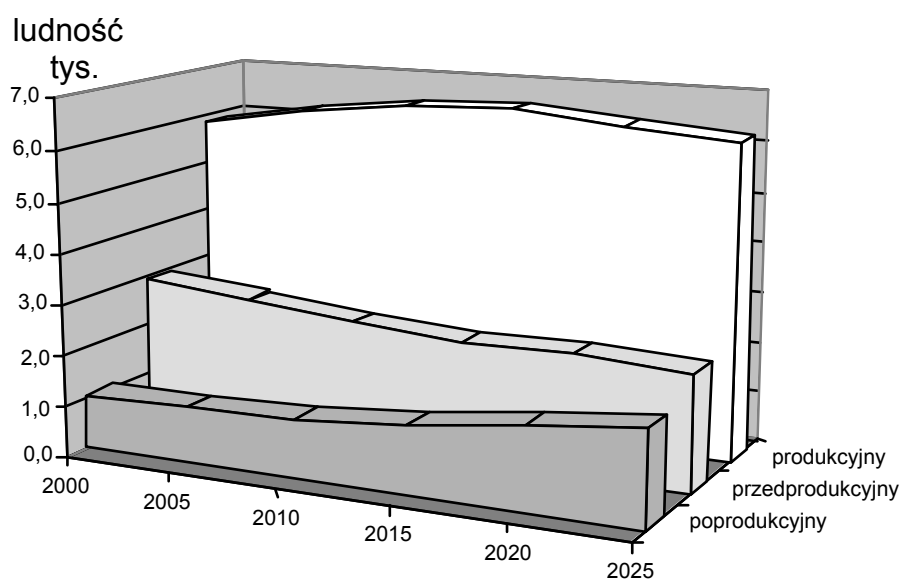
Tabl. 8. Struktura wieku ludności wg prognozy pomigracyjnej

Rok	2000	2005	2010	2015	2020	2025
Ogółem	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
0-2	3,6	4,0	4,1	4,0	3,7	3,3
3-5	4,8	3,7	4,0	4,0	3,8	3,5
6	1,7	1,1	1,3	1,3	1,3	1,2
7-12	10,5	9,7	7,4	7,8	7,9	7,6
13-14	3,6	3,6	3,2	2,3	2,6	2,6
15	1,7	1,6	1,6	1,2	1,3	1,3
16-17	4,0	3,6	3,2	2,5	2,4	2,6
18	1,9	1,6	1,6	1,6	1,1	1,3
18-24	12,0	12,5	11,3	10,6	8,3	7,9
19-24	10,1	10,9	9,8	9,0	7,2	6,6
25-44	29,5	29,0	30,5	31,0	30,8	29,1
45-59/64	17,8	20,2	22,1	22,2	22,1	22,9
60/65 i więcej	10,9	11,0	11,4	13,0	15,7	17,9

Przedstawiona powyżej prognoza demograficzna, w kontekście danych demograficznych z 2005 r. – 10 225 osób, jest prognozą trafną. Pomimo, iż przewidziany wzrost liczby ludności w 2005 różnił się nieco od rzeczywistej liczby ludności w tym roku, to trend został prawidłowo określony.

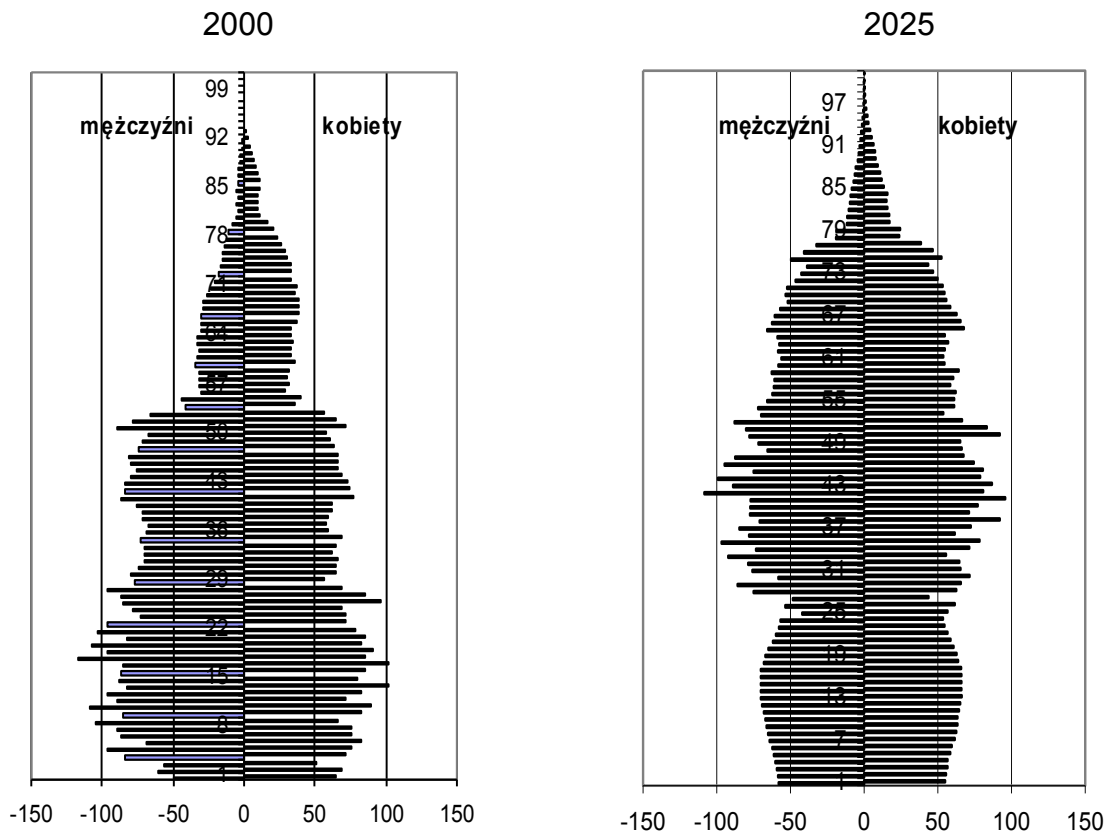
W tym kontekście należy uznać, iż trendy przedstawione w prognozie demograficznej są trafne, a prawdopodobieństwo sprawdzenia się prognozy w kolejnych okresach jest wysokie.

Zmiany liczby ludności w ekonomicznych grupach wieku w latach 2000-2025

Ludność według płci i wieku w gminie Człuchów wg prognozy pomigracyjnej w roku:

Tabl. 9. Odsetek ekonomicznych grup wieku w ogólnej liczbie ludności gminy Człuchów w latach 2000-2025 według prognozy pomigracyjnej

Wiek		2000	2005	2010	2015	2020	2025
Przedprodukcyjny 0-17		2946	2733	2522	2379	2384	2293
	%	29,8	27,2	24,8	23,1	23,0	22,2
Produkcyjny 18-59K/64M		5846	6206	6497	6566	6352	6189
	%	59,2	61,8	63,8	63,8	61,3	59,9
Poprodukcyjny 60K/65M i więcej		1078	1108	1157	1340	1630	1855
	%	10,9	11,0	11,4	13,0	15,7	17,9
Ludność ogółem		9870	10047	10176	10285	10367	10337
Rok 2000 = 100%	%	100,0	101,8	103,1	104,2	105,0	104,7

7.5. Prognoza liczby gospodarstw domowych

W prognozie gospodarstw domowych założono, iż obniżyć się będzie średnia wielkość gospodarstwa domowego i przeciętna liczba osób dorosłych przypadająca na jedno gospodarstwo domowe. Założenia te są uzasadnione wzrostem liczby gospodarstw osób starszych (proces wdowienia) oraz silną skłonnością ludzi

młodych do usamodzielniania się. Zjawisko to powszechne w Europie będzie zachodziło u nas w miarę poprawy warunków mieszkaniowych.

W prognozie oparto się na następujących założeniach:

	Liczba osób ogółem w gospodarstwie	Liczba osób dorosłych w gospodarstwie
2000	3,516	2,433
2005	3,236	2,369
2010	2,996	2,282
2015	2,807	2,169
2020	2,672	2,070
2025	2,541	1,984

Tabl. 10. Prognoza gospodarstw domowych

Rok	Wg prognozy biologicznej			Wg prognozy pomigracyjnej		
	Ilość gospodarstw	Dynamika wzrostu rok 2000=100	Okres poprzedni = 100%	Ilość gospodarstw	Dynamika wzrostu rok 2000=100	Okres poprzedni = 100%
2000 szac.	2800	100,0		2800	100,0	
2005	3100	110,7	110,7	3100	110,7	110,7
2010	3400	121,4	109,7	3400	121,4	109,7
2015	3700	132,1	108,8	3650	130,4	107,4
2020	4000	142,9	108,1	3850	137,5	105,5
2025	4500	160,7	112,5	4050	144,6	105,2

7.6. Prognoza liczby osób aktywnych zawodowo

Tabl. 11. Prognoza aktywnych zawodowo

Rok	Wg prognozy biologicznej			Wg prognozy pomigracyjnej		
	Aktywni zawodowo	Dynamika wzrostu rok 2000=100	Okres poprzedni = 100%	Aktywni zawodowo	Dynamika wzrostu rok 2000=100	Okres poprzedni = 100%
2000 szac.	4000	100,0		4000	100,0	
2005	4300	107,5	107,5	4300	107,5	107,5
2010	4600	115,0	107,0	4500	112,5	104,7
2015	4700	117,5	102,2	4550	113,8	101,1
2020	4600	115,0	97,9	4450	111,3	97,8
2025	4600	115,0	100,0	4350	108,8	97,8

7.7. Możliwości rozwoju miejscowości obrębowych

Analizy możliwości rozwoju przeprowadzono dla 22 miejscowości obrębowych w skali 1:10 000. Podstawą analiz były:

- uwarunkowania wynikające z istniejącego zagospodarowania,
- ustalenia planistyczne wynikające z Planu Ogólnego Gminy Człuchów z 1994 r.,
- ograniczenia przyrodnicze,
- ograniczenia kulturowe.

Celem przeprowadzonych analiz było:

- określenie obszarów, które mogą być przeznaczone pod zabudowę i być przedmiotem opracowań miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego,
- wyznaczenie obszarów, dla których powinny być sporządzone odpowiednie materiały wyjściowe, głównie opracowania geodezyjne i ekofizjograficzne,
- wyznaczenie obszarów występowania konfliktów pomiędzy ustaleniami obecnie funkcjonujących planów miejscowych a możliwościami rozwoju miejscowości wynikającymi z ograniczeń przyrodniczych i kulturowych.

Zakres przestrzenny analiz oparty był na założeniu rozwoju miejscowości w formie zwartej, dostępnej od umownego środka miejscowości w zasięgu dojścia pieszego optymalnego 300 m i maksymalnego 500 m.

Głównym ograniczeniem w polach możliwości rozwoju są gleby klasy III, wymagające zgody ministra na zmianę przeznaczenia gruntów rolnych na cele nierolnicze. W niniejszych analizach przyjęto, że gleby klasy III nie stanowią ograniczenia możliwości rozwoju.

W analizach możliwości rozwoju, jako tereny o najniższym potencjale pod dalszą zabudowę, wskazano:

- doliny i podmokłe obniżenia terenu,
- korytarze (ciągi) ekologiczne,
- gleby pochodzenia organicznego,
- gleby klasy I-III,
- strefy 100 m z obu stron działów wodnych,
- obszary źródliskowe,
- strefy 100 m od dużych połaci lasów,
- strefy 100 m od jezior i cieków wodnych,
- złoża udokumentowane,
- obszary chronionego krajobrazu,
- obszary otwartego krajobrazu – w przypadku stwierdzenia dużych możliwości rozwoju dla miejscowości.

Rezultatem przeprowadzonych analiz są następujące wnioski:

- (1) Wyodrębniono 3 grupy miejscowości uszeregowane wg możliwości rozwoju w układach zwartych:

Grupa I – miejscowości o małych możliwościach rozwoju:

1. Brzeżno
2. Bukowo
3. Chrzastowo
4. Dębica
5. Jaromierz
6. Jęczniki Wielkie
7. Mosiny
8. Płonica
9. Wierzchowo

Grupa II – miejscowości o średnich możliwościach rozwoju:

1. Barkowo
2. Biskupnica
3. Głędowo
4. Kołdowo
5. Krępsk
6. Polnica
7. Rychnowy

Grupa III – miejscowości o dużych możliwościach rozwoju:

1. Czarnoszyce
2. Kiełpin
3. Nieżywieć
4. Sieroczyn
5. Skarszewo
6. Stołczno

- (2) Analiza możliwości rozwoju wyznacza potencjalne zasoby terenów, które mogą być wskazane do dalszego zagospodarowania. Analiza ta nie wskazuje na istnienie czynników wspierających rozwój, takich jak dobra dostępność komunikacyjna, korzystne położenie względem większych ośrodków, położenie przy ważnych trasach komunikacyjnych, położenie w pobliżu terenów o wysokich walorach przyrodniczych oraz w pobliżu ośrodków zapewniających miejsca pracy. Czynniki wspierające rozwój stanowią często równocześnie ograniczenie w dostępności terenów.

Przeprowadzona analiza możliwości rozwoju wykazuje, że największymi terenami potencjalnie możliwymi do wykorzystania dysponują te miejscowości, dla których czynniki wspierające rozwój są słabo rozwinięte.

Dla miejscowości położonych korzystnie ze względu na możliwości sterowania rozwojem, możliwości wykorzystania nowych terenów dla dalszego zagospodarowania są średnie lub małe.

W grupie najbardziej predestynowanej do dalszego rozwoju znalazły się głównie miejscowości, dla których wykazano średnie możliwości rozwoju.

Miejscowości o małych możliwościach rozwoju najczęściej wykorzystały już swoje zasoby wynikające z walorów położenia. Wskazuje się na możliwość rozwoju tych miejscowości poprzez intensyfikowanie i uzupełnianie istniejącego zagospodarowania.

- (3) Wszystkie miejscowości o małych możliwościach rozwoju położone są w południowej części gminy, w strefach:

- III – Brzeźno
- IV – Jęczniki Wielkie, Wierzchowo
- V – Bukowo, Dębica, Mosiny, Płonica
- VI – Chrzastowo, Jaromierz

Ograniczenia możliwości rozwoju w tej części gminy wynikają z wysokiej klasy gleb, dla których wymagana jest zgoda ministra na zmianę przeznaczenia gruntów rolnych na cele nierolnicze, ukształtowania terenu (obniżenia dolinne) oraz przebiegających przez ten obszar ważnych tras komunikacyjnych (droga krajowa nr 22, droga nr 25, linia kolejowa).

- (4) Miejscowości o średnich możliwościach rozwoju położone są w środkowej i północnej części gminy, w strefach:

- I – Krępsk, Kołdowo
- II – Polnica
- III – Rychnowy
- IV – Głędowo
- VI – Barkowo, Biskupnica

Są to miejscowości dość dobrze zagospodarowane (oprócz Biskupnicy), spełniające już dziś istotną rolę w rozwoju gminy ze względu na swoje położenie:

- wzdłuż drogi krajowej nr 22 – Rychnowy i Barkowo
- w strefie okołołmiejskiej – Głędowo i Kołdowo
- w obszarach o dominującej funkcji przyrodniczej – Krępsk i Polnica

Dla tych miejscowości wskazane jest wykorzystanie istniejących możliwości rozwoju. Dla Biskupnicy wskazana jest stabilizacja.

(5) Miejscowości o dużych możliwościach rozwoju położone są w środkowej części gminy, w strefach:

- I – Sieroczyn i Stołczno
- II – Czarnoszyce i Kiełpin
- III – Nieżywieć
- IV – Skarszewo

Dwie z tych miejscowości mogą wzmocnić swoją rolę w rozwoju gminy, ze względu na swoje położenie:

- w strefie okółmiejskiej – Sieroczyn
- w pobliżu drogi krajowej nr 22 – Nieżywieć

Dla pozostałych miejscowości wskazana jest stabilizacja z powodu braku instrumentów wspierających rozwój.

8. UWARUNKOWANIA WYNIKAJĄCE ZE STANU PRAWNEGO GRUNTÓW

W strukturze własności gminy Człuchów przeważają grunty Skarbu Państwa. Zdecydowana część tych gruntów znajduje się w użytkowaniu wieczystym. Trzecia część gruntów stanowi własność osób fizycznych. W strukturze użytkowania gruntów Skarbu Państwa dominują grunty leśne oraz zadrzewione i zakrzewione natomiast w strukturze gruntów będących własnością osób fizycznych użytki rolne.

Tabl. 12. Prognoza aktywnych zawodowo

Wyszczególnienie	Miasto	
	Powierzchnia w ha	Udział %
Grunty SP z wyłączeniem przekazanych w użytkowanie wieczyste	21767	60,41
Grunty SP przekazane w użytkowanie wieczyste	192	0,53
Wyszczególnienie	0	0,00
Grunty gmin i związków międzygminnych z wyłączeniem oddanych w użytkowanie wieczyste	850	2,36
Grunty gmin i związków międzygminnych przekazanych w użytkowanie wieczyste	21	0,06
Grunty, które są własnością samorządowych osób prawnych, oraz grunty, których właściciele są nieznani	0	0,00
Grunty osób fizycznych	11753	32,62
Grunty spółdzielni	0	0,00
Grunty kościołów związków wyznaniowych	228	0,63
Wspólnoty gruntowe	0	0,00
Grunty powiatów z wyłączeniem gruntów oddanych w użytkowanie	260	0,72
Grunty powiatów przekazane w użytkowanie wieczyste	0	0,00
Grunty województw z wyłączeniem oddanych w użytkowanie	22	0,06
Grunty województw przekazane w użytkowanie wieczyste	0	0,00
Grunty będące przedmiotem własności i władanie osób innych niż wymienione wyżej	937	2,60
Razem:	36030	100,00

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych Głównego Urzędu Geodezji i Kartografii, stan na 01.01.2008 r.

9. WYSTĘPOWANIE OBIEKTÓW I TERENÓW CHRONIONYCH NA PODSTAWIE PRZEPISÓW ODRĘBNYCH

W gminie Człuchów zidentyfikowano obiekty i obszary chronione na podstawie przepisów odrębnych.

- Obiekty i obszary chronione na podstawie przepisów ustawy o ochronie przyrody obejmują:
  - 5 pomników przyrody;
  - 3 rezerваты przyrody:
    - „Jezioro Sporackie” nr 8,
    - „Jezioro Bardze Małe” nr 17,
    - „Sosny” nr 33;
  - obszary chronionego krajobrazu:
    - OCHK nr 6 – „Okolice Jezior Krępsko i Szczytno”,
    - OCHK nr 9 – „Zespół Jezior Człuchowskich”.
- Obszary chronione na podstawie przepisów Dyrektywy Rady 92/43/EWG z dnia 21 maja 1992 r. w sprawie ochrony siedlisk przyrodniczych oraz dzikiej fauny i flory oraz Dyrektywy Parlamentu Europejskiego i Rady 2009/147/WE z dnia 30 listopada 2009 r. w sprawie ochrony dzikiego ptactwa – wchodzące w skład Europejskiej Sieci Ekologicznej Natura 2000:
  - PLH220056 – „Czerwona Woda pod Babilonem”,
  - PLH220059 – „Duży Okoń”,
  - PLH220060 – „Las Wolność”;
- Obszary chronione na podstawie przepisów ustawy o lasach:
  - lasy ochronne.
- Obszary chronione na podstawie ustawy o ochronie gruntów rolnych i leśnych:
  - grunty rolne stanowiące użytki rolne klasy III – kompleksy powyżej 0,5 ha,
  - grunty leśne.
- Obiekty i obszary chronione na podstawie przepisów ustawy o ochronie i opiece nad zabytkami, w tym:
  - 8 obiektów wpisanych do rejestru zabytków województwa pomorskiego,
  - 106 obiektów objętych ochroną konserwatorską,
  - 11 stanowisk archeologicznych objętych strefą **W.** pełnej ochrony archeologiczno-konserwatorskiej, wpisanych do rejestru zabytków województwa pomorskiego,
  - 16 stanowisk archeologicznych objętych strefą **W.I.** pełnej ochrony archeologiczno-konserwatorskiej, ujętych w wojewódzkiej ewidencji zabytków arch.,
  - 92 stanowiska objęte strefą **W.II.** częściowej ochrony archeologiczno-konserwatorskiej, ujęte w wojewódzkiej ewidencji zabytków archeologicznych,
  - 396 stanowisk archeologicznych objętych strefą **W.III.** ograniczonej ochrony archeologiczno-konserwatorskiej, ujętych w wojewódzkiej ewidencji zabytków archeologicznych.

10. WYSTĘPOWANIE OBSZARÓW NATURALNYCH ZAGROŻEŃ GEOLOGICZNYCH

W granicach administracyjnych gminy Człuchów nie występują obszary naturalnych zagrożeń geologicznych.

11. OBSZARY SZCZEGÓLNEGO ZAGROŻENIA POWODZIĄ ORAZ OBSZARY OSUWANIA SIĘ MAS ZIEMNYCH

Na terenie gminy nie występują tereny osuwiskowe. Nieznaczne obszary szczególnego zagrożenia powodzią występują jedynie na małych odcinkach wzdłuż rzeki Kamionki w południowo-wschodniej części gminy.

12. WYSTĘPOWANIE TERENÓW GÓRNICZYCH WYZNACZONYCH NA PODSTAWIE PRZEPISÓW ODRĘBNYCH

Zaktualizowane dane dotyczące złóż kopalin oraz terenów górniczych, wyznaczonych na podstawie przepisów odrębnych, na terenie gminy Człuchów, wg. informacji uzyskanej od Geologa Wojewódzkiego, pismo z dnia 24.09.2012, znak DROŚ-G.7480.6.20.2012:

1. Dokumentacją geologiczną w kat. C₁ udokumentowano złożę piasku skaleniowo-kwarcowego „Krzyżanki” w miejscowości Krzyżanki, obręb Rychnowy, o zasobach bilansowych ustalonych na dzień 31.12.2011 r. w ilości 6 871,058 tys. ton. Dokumentacja ta została zatwierdzona decyzją Marszałka Województwa Pomorskiego nr DROŚ-G.7427.21.2012 z dnia 20.08.2012 r.
2. Koncesja na wydobywanie ze złoża „Polnica II”, udzielona decyzją Marszałka Województwa Pomorskiego nr 9/09, znak: DROŚ-G.75121-17/09 z dnia 24.09.2009 r., została wygaszona decyzją Marszałka Województwa Pomorskiego znak: DROŚ-G.7422.2.26.2012 z dnia 04.07.2012 r., a obszar górniczy „Polnica IV” wykreślony z rejestru obszarów górniczych
3. Koncesja na wydobywanie ze złoża „Czarnoszyce”, udzielona decyzją Wojewody Słupskiego nr 972/95, znak: OS-II-1-7512/21/95 z dnia 30.06.1995 r., zmieniona decyzją Wojewody Pomorskiego nr 504/00, znak: OŚ-Z-7412-2-4/00 z dnia 28.12.2000 r., została wygaszona decyzją Marszałka Województwa Pomorskiego znak: DROŚ-G.75121-18/10 z dnia 03.09.2010 r., a obszar górniczy „Czarnoszyce” wykreślony z rejestru obszarów górniczych.
4. Koncesja na wydobywanie ze złoża „Nieżywięc”, udzielona decyzją Wojewody Słupskiego znak: OŚ-II-3-7512/47/98 z dnia 17.11.1998 r. została wygaszona decyzją Marszałka Województwa Pomorskiego znak: DROŚ-G.7422.2.28.2012 z dnia 09.08.2012 r., a obszar górniczy „Nieżywięc” podlega wykreśleniu z rejestru obszarów górniczych.

5. Dokumentacja geologiczna złoża kruszywa naturalnego „Nieżywieć III” w kat. C₁ o zasobach geologicznych bilansowych w ilości 2 213 500,0 Mg wg stanu na dzień 31.12.2006 r., została przyjęta zawiadomieniem Marszałka Województwa Pomorskiego znak: DROŚ.G/z-7514-02/07 z dnia 10.07.2007 r. Decyzją Marszałka Województwa Pomorskiego znak: DROŚ-G.JW-7412-2-09/07/08 z dnia 29.05.2008 r., została udzielona koncesja na wydobywanie kruszywa naturalnego ze złoża „Nieżywieć III” oraz ustanowiono obszar górniczy „Nieżywieć III”. Koncesja została udzielona na czas oznaczony, do dnia 31.12.2033 r.
6. Decyzją Starosty Człuchowskiego znak: GilE.6522.03.2011 z dnia 12.01.2012 r. udzielono koncesji na wydobywanie ze złoża kruszywa naturalnego „Zagórki” i ustanowiono obszar górniczy o nazwie „Zagórki”. Koncesja udzielona została na czas oznaczony do dnia 31.12.2026 r. Zasoby geologiczne złoża „Zagórki” zostały udokumentowane wg stanu na dzień 31.12.2005 r. i wynoszą 310 270,5 Mg.
7. Obszar górniczy „Polnica II” został wykreślony z rejestru obszarów górniczych na podstawie decyzji Marszałka Województwa Pomorskiego znak: DROŚ-G.75121-20/10 z dnia 17.05.2010 r.

W następstwie przeprowadzonego rozpoznania w rejonach miejscowości Bukowo i Chrząstowo stwierdzono występowanie piasków różnoziarnistych, miejscami z domieszką drobnych ziaren żwiru. Złóża przeważnie były zaglinione lub pod dużymi nakładami glin. Zidentyfikowane utwory nie spełniają kryteriów bilansowych złóż.

Na pozostałym obszarze gminy występują wody podziemne w utworach trzecio- i czwartorzędowych. Największe ujęcia wód podziemnych w gminie funkcjonują w oparciu o wyżej wymienione zasoby. Są to ujęcia komunalne w:

- Polnicy o wydajności 184 m³/h,
- Głędowie o wydajności 100 m³/h,
- Sieroczynie o wydajności 90 m³/h.

Wydajność pozostałych ujęć w gminie jest różna i waha się od 4 m³/h we wsi Wierzchowo Wieś do 73 m³/h w Biskupnicy.

13. STAN SYSTEMÓW KOMUNIKACJI I INFRASTRUKTURY TECHNICZNEJ, W TYM STOPNIA UPORZĄDKOWANIA GOSPODARKI WODNO-ŚCIEKOWEJ, ENERGETYCZNEJ ORAZ GOSPODARKI ODPADAMI

13.1. Stan systemów komunikacji

Kompleksowa ocena stanu systemów komunikacyjnych była przedmiotem odrębnego opracowania w toku prac nad pierwszą edycją studium¹². W efekcie transportowe uwarunkowania rozwoju przedstawiono w formie czynników sprzyjających rozwojowi gminy i ograniczających rozwój.

Czynniki sprzyjające rozwojowi gminy związane są z bardzo dobrą dostępnością gminy do krajowej i międzynarodowej sieci transportowej, wynikającej z położenia na przecięciu ważnych krajowych korytarzy transportowych, drogowych i kolejowych.

- (1) Krzyżujące się w mieście Człuchowie korytarze transportowe województwa o znaczeniu regionalnym – Południowy (Malbork – Tczew – Starogard Gdański – Chojnice – Człuchów) oraz Zachodni (Słupsk – Miastko – Szczecinek – Człuchów); głównymi elementami korytarza południowego są: droga krajowa nr 22 (Kostrzyn – Człuchów – Chojnice – Czarlin – Elbląg) oraz linia kolejowa nr 203 (Tczew – Kostrzyn) o podstawowym znaczeniu dla województwa: głównymi elementami korytarza zachodniego jest droga krajowa nr 25 (Bobolice – Bydgoszcz);
- (2) Korytarz zachód – wschód położony na południowym skraju województwa pomorskiego, który stanowi:
  - droga krajowa nr 22 relacji: granice państwa – Gorzów Wlk. – Człuchów – Chojnice – Elbląg – granica państwa [obecnie główny szlak transportowy Niemcy – Rosja (Kalininigrad)];
  - linia kolejowa relacji: Piła – Chojnice – Starogard Gd. – Tczew; na terenie gminy Człuchów stacja kolejowa w Bukowie Człuchowskim i w Wierzchowie Człuchowskim;
  - linia kolejowa relacji: (Szczecin – Starogard Szczeciński – Szczecinek) Runowo Pomorskie – Człuchów – Chojnice – Starogard Gd. – Tczew; stacja kolejowa w mieście Człuchowie oraz na terenie gminy Człuchów w Brzeźnie Człuchowskim.
- (3) Korytarz północ – południe stanowi droga krajowa nr 25 relacji Bobolice (Koszalin) – Biały Bór (Słupsk, Miastko) – Człuchów – Tuchola – Bydgoszcz.
- (4) Przebiegający przez obszar gminy szlak rowerowy znaczenia regionalnego Człuchów – Sępólno Krajeńskie – Koronowo.

¹² A. Talaga: Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy Człuchów – zeszyt 4 komunikacja, Gdańsk 2002r.

Szanse rozwoju gminy wynikają z:

- (1) Niezainwestowania terenów w sąsiedztwie głównych dróg, co daje nowe możliwości i szanse prawidłowego zagospodarowania tych terenów.
- (2) Projektowanej obwodnicy m. Człuchowa w ciągu drogi krajowej nr 22. Pozwala to na realizację wokół jej węzłów i skrzyżowań obiektów o funkcjach związanych z obsługą turystyki i ruchu kołowego.
- (3) Funkcjonowania linii oraz stacji kolejowych na terenie miasta i gminy, stanowiących o dostępie do sieci transportowej dla towarów o dużych gabarytach i dużym ciężarze.
- (4) Gęstej sieci dróg wystarczającej na zabezpieczenie potrzeb komunikacyjnych gminy.
- (5) Dogodnych lokalizacji na tworzenie turystycznych miejsc obsługi podróżnych (droga nr 22 i 25).

Czynniki ograniczające rozwój obejmują zarówno uwarunkowania zewnętrzne, jak i wewnętrzne, a w szczególności:

- (1) Brak bezpieczeństwa użytkowników dróg (duża liczba wypadków drogowych) szczególnie w miejscowościach przy drogach krajowych nr 22 i 25.
- (2) Brak obwodnic miejscowości położonych przy drogach krajowych nr 22 i 25, niezbędnych dla zapewnienia bezpieczeństwa mieszkańców tych miejscowości.
- (3) Bardzo duża ilość dróg o nawierzchni gruntowej (większość dróg gminnych – 85 i część dróg powiatowych) – nieprzejezdnych, stanowiących niejednokrotnie jedyne połączenie małych miejscowości z resztą gminy.
- (4) Brak oznakowań dróg powiatowych i gminnych w terenie, co wpływa na dezorientację użytkowników dróg nie znających terenu (turysta).
- (5) Brak połączeń bezpośrednich pomiędzy miejscowościami umożliwiającymi wzajemne kontakty bez konieczności przejazdu przez m. Człuchów, co zdecydowanie wydłuża drogę. Pojazdy rolnicze dodatkowo zmniejszają przepustowość szczególnie w odniesieniu do dróg krajowych i ulic miejskich.

13.2. Stan systemów infrastruktury technicznej

Przedmiotem odrębnego opracowania z wykonanego w toku prac nad pierwszą edycją studium była diagnoza stanu istniejącego, w której omówiono stan zaopatrzenia w wodę, odprowadzania i oczyszczania ścieków, regulacje stosunków wodnych, zaopatrzenie w ciepło, energię elektryczną i gaz oraz telekomunikację, a także uwarunkowania zewnętrzne i wewnętrzne rozwoju systemów infrastruktury technicznej. W rezultacie stan systemów przedstawiono w formie czynników

sprzyjających rozwojowi gminy i ograniczających rozwój. Jako czynniki sprzyjające rozwojowi uznano¹³:

- (1) Wysokie zasoby wód podziemnych, wielokrotnie przekraczające zapotrzebowanie gminy.
- (2) Dobrze rozwinięty układ dystrybucji wody.
- (3) Zmodernizowaną oczyszczalnię ścieków o przepustowości znacznie przekraczającej potrzeby miasta i gminy.
- (4) Funkcjonujące źródło gazu w postaci gazociągu wysokiego ciśnienia i dwóch stacji redukcyjno-pomiarowych pierwszego stopnia.
- (5) Poprawnie funkcjonujący system zaopatrzenia w energię elektryczną.

Jako czynniki ograniczające rozwój gminy w zakresie infrastruktury technicznej uznano:

- (1) Wysokie rozproszenie systemu zaopatrzenia w wodę, nie sprzyjające racjonalnemu wykorzystywaniu zasobów.
- (2) Brak urządzeń kanalizacyjnych na terenie gminy przy wysokim stopniu wyposażenia w wodociągi, co w szczególnie niekorzystny sposób wpływa na stan czystości wód podziemnych i powierzchniowych.
- (3) W strukturze paliw zdecydowaną przewagę węgla.
- (4) Brak możliwości korzystania z gazu przewodowego przez zdecydowaną większość miejscowości gminy; wiąże się to z brakiem warunków wyboru nośników energii i praktyczną koniecznością korzystania wyłącznie z paliw stałych, co wpływa niekorzystnie na stan czystości atmosfery.
- (5) Brak możliwości dwustronnego zasilania gminy w energię elektryczną.
- (6) Ograniczenia techniczne istniejącej sieci elektroenergetycznej w odbiorze energii elektrycznej z projektowanych farm elektrowni wiatrowych.

---

¹³ R. Musiał: Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy Człuchów – Zeszyt 5 – infrastruktura techniczna, Gdańsk 2002 r.

14. UWARUNKOWNIA WYNIKAJĄCE Z PLANU ZAGOSPODAROWANIA PRZESTRZENNEGO WOJEWÓDZTWA POMORSKIEGO

Dokumentem określającym zadania służące realizacji ponadlokalnych zadań publicznych jest Plan zagospodarowania przestrzennego województwa pomorskiego. Poniżej wymieniono podstawowe uwarunkowania stanowiące przesłanki dla kształtowania dalszej struktury przestrzennej województwa z uwzględnieniem gminy Człuchów:

- obszar położony jest w strukturze przestrzennej województwa pomorskiego w strefie peryferyjnej – zachodnia część regionu, na obszarach o charakterze rolniczym;
- obszar zidentyfikowany został jako tereny regresu społecznego i gospodarczego;
- gmina znajduje się w problemowym obszarze zaniedbań w infrastrukturze technicznej na terenach wiejskich;
- obszar gminy znajduje się w obrębie chronionej zlewni Brdy, w dorzeczu Wisły (większa część północno-wschodnia) oraz w zlewni Gwdy, w dorzeczu Odry (południowo-zachodni fragment);
- gmina charakteryzuje się przeciętnymi walorami dziedzictwa kulturowego;
- ze względu na bogactwo przyrodnicze gminy uznaje się funkcje turystyki krajoznawczej i kwalifikowanej oraz agroturystyki za wiodące; uzupełnienie głównego kierunku stanowić może turystyka rowerowa.

Zadania służące realizacji ponadlokalnych celów publicznych określone w planie zagospodarowania przestrzennego województwa pomorskiego:

- w zakresie kształtowania struktury funkcjonalno-przestrzennej województwa pomorskiego oraz roli gminy w strukturze osadniczej województwa:
  - gmina Człuchów pozostaje pod silnym oddziaływaniem ośrodków miejskich Człuchowa i Chojnic – osadnicze węzły aktywizacji otoczenia; istotnym dla przyszłego rozwoju gminy jest tworzenie nowych i uzupełnienie istniejących wzajemnych powiązań w układzie społecznym i przestrzennym pomiędzy miastem a gminą;
  - wzmocnienie miejskiego charakteru Człuchowa i Chojnic: rozwój przemysłu, usług turystycznych, infrastruktury społecznej oraz usług publicznych w celu zwiększenia zasięgu i siły oddziaływania ośrodków na gminę Człuchów;
  - w sieci osadniczej województwa gmina Człuchów nie ma istotnego znaczenia; ze względu na wiejski charakter obszaru istnieje realne zagrożenie wyludniania się terenów zwłaszcza na obszarach peryferyjnych – poza strefą oddziaływania miasta; w celu minimalizowania zjawiska na obszarach

położonych poza strefą podmiejską należy wspierać rozwój nowych miejsc pracy na terenach miejskich np. w turystyce;

- w zakresie kształtowania infrastruktury transportowej:
  - modernizacja drogi krajowej nr 22 do parametrów drogi ekspresowej (S) lub drogi głównej przyspieszonej (GP);
  - budowa w ciągu drogi krajowej nr 22 obwodnicy miasta Człuchowa;
  - zmiana przebiegu drogi krajowej nr 25 w parametrach drogi głównej przyspieszonej (GP);
  - modernizacja dróg wojewódzkich: DW 188 (G) – odcinek Człuchów – Debrzno, DW 201 (Z) – od zachodniej granicy województwa do Barkowa;
  - modernizacja dróg dojazdowych do dużych ośrodków koncentrujących miejsca pracy i usług ponadlokalnych;
  - integracja infrastrukturalna i organizacyjna regionalnego transportu pasażerskiego;
  - tworzenie zhierarchizowanych sieci drogowych regionalnych;
  - tworzenie struktur przestrzennych minimalizujących ryzyko występowania konfliktów pomiędzy użytkowaniem infrastruktury transportowej, zmotoryzowanymi i niezmotoryzowanymi;
- w zakresie kształtowania infrastruktury technicznej:
  - budowa gazociągu wysokiego ciśnienia;
  - budowa linii elektroenergetycznej wysokiego napięcia;
  - budowa gazowej stacji redukcyjno-pomiarowej I^o;
  - budowa oczyszczalni ścieków odpadowych odprowadzanych z ulic i parkingów;
  - ograniczenie zanieczyszczeń ze źródeł obszarowych – redukcja emisji w kotłowniach, elektrociepłowniach i zakładach przemysłowych;
  - wprowadzenie zabudowy technicznej i biologicznej w infrastrukturze drogowej ograniczającej wibracje i rozprzestrzenianie się hałasu wzdłuż ciągów komunikacyjnych;
- w zakresie ochrony środowiska przyrodniczego:
  - włączanie kolejnych obiektów do zbiorczej sieci kanalizacji sanitarnej;
  - odtworzenie, wszędzie gdzie to możliwe, zabudowy biologicznej stref brzegowych;
  - zachowywanie i podtrzymywanie trwałości pozostałych elementów osnowy ekologicznej w postaci izolowanych kęp roślinności, nieużytków, założeń

- parkowych lub skwerów, z poszukiwaniem możliwości odtworzenia powiązań lub „obejścia” stref zainwestowanych;
- wprowadzanie zadrzewień, zakrzewień i zadarnień jako elementu odbudowy ciągłości naturalnych powiązań ekologicznych;
  - przeznaczenie części terenów niezainwestowanych na założenia terenów zielonych przenikających tkankę obszarów zabudowanych oraz bezwzględna ochrona zadrzewień i istniejących terenów zieleni urządzonej – jako elementów naturalnych utrzymujących dobre warunki klimatu lokalnego;
  - wprowadzenie elementów izolacji technicznej i biologicznej ograniczającej rozprzestrzenianie hałasu wzdłuż ciągów komunikacyjnych w obszarach zabudowy mieszkaniowej;
  - modernizacja i przebudowa ciągów komunikacyjnych w celu zmniejszenia wibracji wywołanych ciężkim transportem samochodowym;
- w zakresie ochrony środowiska kulturowego:
    - ochrona i zachowanie krajobrazu kulturowego o najcenniejszych walorach kulturowych i krajobrazowych w skali województwa w drodze ustanowienia form ochrony prawnej;
    - ochronę tożsamości kulturowej miejsca w drodze objęcia ochroną obszarów zabudowy w sąsiedztwie wartościowych zespołów przestrzennych i ich dekompozycję przestrzenną, pozwalającą na wyeksponowanie wartościowych cech zespołów;
    - zachowanie historycznego układu osadniczego oraz jego związków z drogami lądowymi i wodnymi;
    - zachowanie i utworzenie warunków ekspozycji panoram widokowych z tras komunikacyjnych zna szczególnie interesujące obiekty krajobrazowe;
    - propagowanie tradycyjnych form architektury wiejskiej w zakresie bryły, detalu architektonicznego i materiałów wykończeniowych;
    - ochronę istniejących panoram widokowych – w tym zakaz wznoszenia budynków i budowli przesłaniających ekspozycję krajobrazową z punktów widokowych oraz wprowadzania zieleni wysokiej;
    - likwidację lub neutralizację widokową wszelkich elementów obniżających walory krajobrazowe – wprowadzenie zieleni w otoczeniu osiedli i obiektów rekreacyjnych w zakresie podnoszącym walory krajobrazowe;
  - w zakresie turystyki:
    - krajoznawczej:
      - realizacja infrastruktury organizującej penetrację turystyczną (szlaki piesze, trasy rowerowe, miejsca piknikowe);

- wytyczenie i urządzenie szlaków turystyki pieszej i rowerowej, powiązanych z możliwością dojazdu samochodem;
- stymulowanie rozwoju rekreacji na obszarach dotychczasowej ekstensywnie wykorzystanych o mniejszych wartościach przyrodniczych i kulturowych w celu odciążenia terenów już intensywnie wykorzystywanych;
- uporządkowanie istniejącego zainwestowania turystycznego zagrażającego czystości jezior poprzez podniesienie standardu oraz uporządkowanie gospodarki ściekowej;
- wzbogacenie miejscowości rekreacyjnych w urządzenia usługowe, w tym służące także stałym mieszkańcom;
- pełniejsze wykorzystanie sieci osadniczej, szczególnie większych wsi, do realizacji bazy noclegowej, w tym wykorzystania na cele rekreacyjne oraz obsługi obiektów pełniących obecnie inne funkcje;
- budowa przestrzeni turystycznej i zagospodarowania turystyczno-rekreacyjnego przyjaznego dla środowiska;
- tworzenie miejsc obsługi recepcyjnej turystów tranzytowych, wzdłuż głównych dróg oraz zlokalizowanie ich w sąsiedztwie ważniejszych węzłów komunikacyjnych;
- ochrona przed zainwestowaniem brzegów niezagospodarowanych;
- kwalifikowanej:
  - ochrona i rewaloryzacja wędkarskiej przestrzeni rekreacyjnej;
  - tworzenie stanic wędkarskich;
  - wspieranie rozwoju ekoturystyki i agroturystyki na obszarach posiadających bogate walory przyrodnicze;
  - wytyczenie nowych tras rowerowych o znaczeniu ponadlokalnym.

15. UWARUNKOWANIA WYNIKAJĄCE Z WYMAGAŃ DOTYCZĄCYCH OCHRONY PRZECIWPOWODZIOWEJ

Nieznaczne obszary szczególnego zagrożenia powodzią występują jedynie na małych odcinkach wzdłuż rzeki Kamionki w południowo-wschodniej części gminy.